

Lucian Blaga...

(Urmare din pag. 1)

sigur subiective. Poate că într-o zi un juriu cultural ultra calificat va fixa ierarhiile, după așa ceva va putea exista vreedată în istorie. În teologie, pentru fixarea adevărurilor fundamentale nu există nici un juriu. Nici măcar Sinodul ecumenic. Acesta propune. „Poporul lui Dumnezeu”, credincioșii le validează, primindu-le sau trecându-le în uitare. De altfel și în cultură se întâmplă la fel. N-a reușit niciodată impunerea cuiva ca mare poet. Unul de la noi, nu mai merită pomenit. Pe Eminescu nu ni l-a impus nici un juriu și nici o autoritate, în afară de autoritatea frumuseții versurilor sale.

Cine va fi al doilea? Oricum Blaga rămâne în continuare în concurs. Nu vreau să judec poezia de după Blaga și Argezi, dar tare mă tem de judecări, în general aspre, puse sau nu în comparație cu piramidele.

Poezia lui Blaga nu poate fi prezentată în câteva fraze. Și nici nu ne-am gândit la așa ceva. Am vrut să punctăm, aici și acum, doar faptul că a sîrînit admirație aproape generală. Chiar teologii care îi vor critica filosofia, sau o anume parte a ei, vor fi bucușoși să găsească în poezii și un alt Blaga. Și nimic nu oferă nici cea mai slabă indicație că, în poezii, Dumnezeu ar fi o simplă metaforă.

O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
în mine
Un rob în temniță — încătușat
(Vreau să joc)

El vorbește într-o poezie de „fariseii meșteri” care „ciopliră crucea lui Iisus” (Legendă). Scrie *Psalmi*, ca și Argezi:

În spinii de-aiici arată-te Doamne
Să știu ce-aștepti de la mine
(Psalm)

Și se tînguie într-o poezie:

„Doamne, Doamne, de cine m-am lepădat”
(Scrisoare)

Ca și la Goga metafora religioasă și cuvintele bisericesti sînt prezente în multe din poeziile lui Blaga: Iisus Hristos, arhangheli, har, biserică, Fecioara Mara, Paștile, orb vindecat, Sfînta Miercure, Sfîntul Gheorghe, Ecce Homo, Iisus și Magdalena, Mînistire etc. Într-o poezie dedicată lui Nichifor Crainic mărturisese că „s-a rugat” și, la sfîrșit încheie:

Și totuși cu cuvinte simple ca ale noastre
S-au făcut lumea, stihile, ziua și focul.
Cu picioare ca ale noastre
Iisus a umblat peste ape
(Tristețe metafizică)

Toate acestea, s-ar putea spune, sînt irelevante pentru opțiunile religioase ale lui Blaga. N-aș crede. Așa mai adăuga doar că fără o cultură religioasă și fără metafora religioasă și cuvintele bisericesti, poezia rămîne ceva sec, slăbit, fără vlagă și adîncime. Să nu uităm că Blaga terminase și teologia la Sibiu! Dar să revenim.

Personal n-aș admite că poezia e irelevantă pentru filozof și pentru opțiunile lui religioase, mai ales cînd îi întîlnim metaforele. În 1925 a povestit într-o poezie intitulată *Lot* (Gîndirea, mai 1925) pedepsirea Sodomei și Gomorei. Șerban Cioculescu crede că în intenția poetului a fost bicitura moralității citadine din vremea sa. Șerban Cioculescu care prefătează o culegere de Poezii în 1974 (ed. Minerva) nici nu intră însă în dimensiunea religioasă așa cum reiese din poezii, ci mai degrabă o interpretează prin prisma filosofiei din „Religie și spirit” (p. XVII), deși îl recunoaște pe Blaga a fi fost „sfîșiat de tot felul de contradicții interioare” (p. XVI).

În privința aceasta cred că Șerban Cioculescu a spus un adevăr, ascunzînd astfel multe alte lucruri pe care le știa despre Blaga. Atunci, în 1974, interesul lui era să-l publice și să-l reabiliteze „după *Eliberare*” pe Blaga (p. XVII), adică după „eliberarea” din 1941! Pentru aceasta a trebuit să-i găsească în poezii chiar și „protestul împotriva exploatarei omului de către om” (p. X) pentru a putea spune la sfîrșitul prefeței, timid, că Lucian Blaga este „în felul său, un poet național” (p. XVIII). „În felul său!” Oare care fel?

În sfîrșit, noi o putem spune acum mai cu îndrăzneală, că e un poet național deplin, nu „în felul său”.

2. Dar, dacă poezia ne solicită admirația, și contradicțiile interioare pe care le remarcă Șerban Cioculescu ni se par firești la un mare poet, să nu uităm că în contradicție negativă are întotdeauna un pozitiv. Și inversul e adevărat, dar negativul nu rămîne niciodată dominant și exclusiv. Ori, așa explicată, contradicția interioară nu e catastrofală și nu pune peveci definitive.

În filosofie însă, contradicția nu e tolerabilă decît ca metodă. Și, cu unele excepții sesizate d.p. de Păr. D. Stăniloae, Lucian Blaga se străduiește să fie coerent. În acest domeniu teologilor nu se mai întîlnește însă cu filozoful, deși sintagmele lui Blaga, voindu-se repere ale unui sistem filosofic original, sînt nu numai originale, ci și fascinante: Marele Anonim, enoul dogmatic, cenzura transcendentă, cunoaștere luciferică, cunoaștere paradisiacă, diferențialele divine, spațiul mioritic ș.a., sînt sintagme simetrice, într-un sistem bine desenat, estetice, ispititoare. Citate în cărți sau în fraze, ele rămîn însă mereu criptice. Cititorul nu le înțelege, decît dacă le raportează la sintagme similare teologice. Acest lucru îi este însă interzis cetitorului de însuși autorul lor.

Marele Anonim nu e Dumnezeu, și nu e nici măcar un suflet al lumii. Blaga îl trece prin toate comparațiile, cu creștinismul și cu religiile orientale, pe care le ia pe rînd și se delimitează de toate. Marele Anonim nu e persoană. Cenzura transcendentă nu este ceva măcar asemănătoare apotatismului creștin areopagitic, și nici măcar o barieră pe care și-ar pune-o rațiunea în fața necunoscutului. Totul se afirmă. Nimic nu se demonstrează. Sînt raționamente pe premise inventate.

Pe de altă parte, nimic nu este revelat. Revelația e ceea ce își spune omul lui însuși. Citez: „Cît privește substratul dogmelor creștine, nu admit revelația. Ele sînt produse ecstatice pe baza unui material de pretinsă revelație. Nu sînt catolic, nici ortodox, ci pur și simplu filozof. Din doctrina creștină admit anume elemente ca simple mituri, ca expresii mitice ale unei realități sufletești” (L. Blaga, „Treii scrisori asupra fenomenologiei” în „Revista de filosofie”, 12, 1966, p. 1492, la Alex. Tănase, „Lucian Blaga — filozoful poet, poetul filozof”, Buc., 1977, p. 145). Nefiind revelate, Blaga trimite dogmele în zona relativă. Dar cum nici sistemul său nu e revelat, cade și el sub incidența aceeași judecări!

Dragostea lui Dumnezeu ne cheamă la pocăință

(urmare din pag. 1-a)

merose ca nisipul de pe plajă, cum să motivăm nepăsarea noastră, împlinirea inimii și nepocăința? El s'întîlnește de bun, iar eu atît de nerușinat?

Mare este pedeapsa cerului rezervată celor îndărătnici și răi! Ne-o mărturisese aceasta Sfîntul Ioan Gură de Aur cînd zice: „Bunătatea lui Dumnezeu este de mare folos pentru cei ce o primesc, însă pentru cei ce o disprețuiesc, este pricină de mare osîndă”.

Însă, din nefericire, numărul acelor ce nesocotesc milostivirea Dumnezeielască este fără margini în rîndurile membrilor Bisericii. Căci ce își zic în cugetele lor creștinii noștri? Ei nutresc următoarea speranță: „Dumnezeu este tată milostiv. Sînt făptura minilor Sale și nu mă vpedeps. „Am păcătuit, dar nici un rău nu mi s-a întîmplat” (Sirah 5, 4). Voi mai păcătui căci bun e Domnul și nici un rău nu mă va ajunge...”.

Este o scotoală pe cît de greșită, pe atît de periculoasă. Omule nebun! Tu spui adevărul cînd zici că Dumnezeu este milostiv. Dar nu uita că El este și drept. Iar bunătatea și dreptatea Stăpînului ceresc nu lucrează așa împotriva alteia, ci conlucrează împreună în deplin acord.

Dumnezeu este îndurat față de cei ce părăsesc căile

Iisus Hristos n-a fost Fiul lui Dumnezeu și n-a adus nimic din cer. Altă afirmație categorică a filozofului.

Se împlinesc în anul acesta exact 50 de ani de cînd a izbucnit conflictul dintre Lucian Blaga și Părintele Prof. Acad. D. Stăniloae, după apariția în 1942 a cărții lui Blaga „Religie și spirit”. Cartea Păr. Stăniloae s-a numit „Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie” (1942). Sînt două cărți ireconciliabile. Nu știu dacă Lucian Blaga a răspuns Păr. Stăniloae. Mi s-a spus că ar fi răspuns undeva, într-o revistă, dar nu cred că a spus altceva decît în cărțile pe care i le critică Părintele Stăniloae. Acesta din urmă îi prezintă filozofia și o face acurat, exact. Și, bineînțeles, i-o critică sever.

Nu vom intra în amănunte. Ar fi inutil. Nu de mult a încercat o analiză a filozofiei lui Blaga Prof. Dr. Ioan I. Ică. El constată și deplînge faptul că „polemica dintre teologi și L. Blaga este un sistem tragic în istoria culturii noastre, pentru că nici de o parte nici de alta, nu s-a găsit punctul de legătură între religie și cultură” (Discobolul 4, 1990, p. 8). Nu s-a găsit în cazul dat. Pentru că teologii ar fi trebuit să-i falsifice filozofia, ca să se împace cu ea, iar Blaga însuși nu și-a explicat-o niciodată altfel de cum a scris-o, și cum i-au interpretat-o teologii.

Blaga a mai scris și după 1945, dar pentru filozofia sa, ceea ce a scris nu e relevant. A scris unele lucruri și pentru că i s-au cerut pentru „reabilitare”, așa cum s-a făcut și cu D.D. Roșca, de nerecunoscut în cărțile de după „Existența tragică”. Textele acestea noi sînt mai tragice decît cele de dinaintea! Ca tot ce e impus!

Blaga e tributar mult filozofiei și științei secolului al XIX-lea, iar din teologie e tributar școlii mitologice și lui R. Bultmann, chiar cînd n-o spune, mai ales în legătură cu Iisus Hristos. Au, oricum, păreri similare în esență. Între timp, în vremea noastră, toate acestea cunosc direcții noi și, reconcilierea teologie-cultură e mai mult decît posibilă, tot așa cum e și cea religie-știință. Așa putea aduce aici sute de exemple. Vîntilă Horia, într-o prefață la *Enoul dogmatic* (Lausanne 1988 cf. „Discobolul” cit. supra, p. 2) arată că și Planck și Heisenberg s-au declarat creștini. Heisenberg a declarat că „religia și știința sînt perfect compatibile între ele” (La Partie et le tout). Astăzi tot mai mulți oameni de știință fac asemenea declarații.

Nu știm cum ar fi evoluat polemica cu Părintele D. Stăniloae dacă ar fi putut continua. Căci, mai ales *Marele Anonim*, e o *Mare Taină*. Uneori ai zice că e o ființă, mai ales cînd își organizează cenzura transcendentă, ca un senior care își apără izolarea, sau, cînd această cenzură — Dumnezeu știe cine și ce era ea! — îl ascundea chiar fără să-l consulte pe Marele Anonim!

Părintele Stăniloae, cu o erudiție cel puțin egală cu a lui Blaga, i-a trecut sistemul prin tot ce se putea trece, din gîndirea anterioară din lume, din sistemele filozofice, din religiile lumii, dar n-a putut descifra nici o ieșire posibilă, din ceea ce i s-a prezentat a fi un ateism învăluit în nori cu forme frumoase și culori strălucitoare, dar simple iluzii optice.

O anumită comparație cu Cloran se impune de la sine. L-am auzit pe Cloran zicînd: „*Îmi pare rău că nu pot crede*”. Am citit și un afirmism al lui Blaga, publicat anul trecut de D-na Dorli Blaga, luat dintr-o notiță a filozofului, care începe tot așa: „*Îmi pare rău că nu pot crede!*”

Oare am putea asemăna aceasta cu „*Cred Doamne, ajută necredinței mele!*”?

3. Spuneam însă la început că vom vorbi despre Blaga și cu speranță. Nu cu speranța că și-ar mai putea modifica sistemul.

Poate cu speranța că cineva i-l ar putea interpreta într-o zi, chiar dincolo de intențiile lui, altfel, cu bine documentate explicații, luate chiar din textele sale. Și, mai ales, interpretat prin poezia lui. E o simplă ipoteză. Poate și o dorință! Poate chiar întrezărirea unei ieșiri din labirint. Sistemul său va putea rămîne în istoria gîndirii românești ca o frumoasă lucrare stilistică, cu mari șanse de succes în literatură.

Speranța vine și din povestirea sfîrșitului lui Blaga. Prof. Ioan I. Ică îl crede chiar un „om religios discret” (loc. cit.). A cerut să fie îngropat creștinesc la Lăncrăm, alături de bunicul său, Pr. Simion Blaga. Pr. I. Lașiță din Lăncrăm dă mărturie de întoarcerea lui la credință. A rămas prieten cu Mitropolitul Transilvaniei Nicolae Colan și au fost împreună la Mănăstirea Simbăta, unde Blaga a stat două ore în reculegere, și-a făcut semnul crucii, și ar fi zis: „*Cu toate că plec, într-un fel rămîn totuși aici!*”. A promis să revină, dar în 1961 a trecut în lumea cealaltă, unde filozoful va fi fost desigur surprins să vadă că „*totuși există!*”, dacă și după vizita la Simbăta va mai fi avut îndoeli.

Ce mult ne-ar fi interesat o judecată asupra propriei filozofii după vizita la Simbăta! Poate că ne-ar fi dat aici și cheia Marelui Anonim. Cu cheia lui am pătrunde mai ușor în tainele sistemului său filozofic și am lumina și toate celelalte încăperi ale sistemului. Fără ea, putem încerca — și motive ar exista — dar ne-am expune oricînd dezacordului cu propriile sale convingeri și cuvinte din cărțile care îi alcătuiesc sistemul, și teologia nu ne-ar lăsa să facem ceea ce n-a făcut el însuși.

Ce mult aș fi vrut să-l anexas culturii creștine românești și pe filozoful Blaga, cum am făcut cu Noica în 1987 la Șchitul Păltiniș. Cineva mi-a zis atunci, cu oarecare ironie: „*Există și un alt Noica!*” (agnostic, ateu, nu știu!). I-am răspuns: „*Da, poate, dar există și acesta pe care l-am prezentat eu!*” (în cuvîntarea de la înmormîntare). Am dat documente. Am citat totul din Noica.

Iată de ce am spus la început că aș putea să provoc exegeții operei lui Blaga la o cercetare din ce în ce mai profundă, ca să-i descifrăm tainele sistemului. Pentru că, mie personal, nu-mi vine să cred că sistemul său e ceea ce se prezintă la prima vedere. Dacă ar fi așa, *Marele Anonim* ar fi o jucărie, un Moș Gerilă pentru copii care trebuiau robotizați, care n-aveau voie să știe de Moș Crăciun! Ori, aceasta nu concordă la adînc, cu inteligența și cu geniul lui Blaga.

Să ne mai gîndim așadar. Altfel va rămîne în cultura română doar poetul, dramaturgul și romancierul, filozofia intrîndu-i mai degrabă în categoria poemului. Și n-ar fi drept!

Să încheiem așadar cu o poezie, foarte potrivită, mai ales în aceste zile ale Sărbătorilor Învierii Domnului:

Hristos a înviat
Din pinzele morții
Rupeți voi, rupeți,
Cătușele morții.
Voi care îl slăviți,
Voi care îl iubiți,
Voi care îl hrăniți,
Voi care îl vestiți,
Pe pămînt și pe ape.
Vouă, Maiestrul
Vă este aproape!

Sînt cuvintele lui Blaga. Ce va fi gîndit oare, cînd a tradus, prin ele, textul german al lui Goethe din *Faust*?

ALEXEI MATEEVICI

(urmare din pag. 1-a)

„Limba noastră” este „cîntec, poezie și rugăciune” (I. P. S. Antonie). La sfîrșitul acestei capodopere, autorul adaugă: „Trebuie citită todeauna în picioare”. Și într-adevăr: puține alte poezii ale literaturii noastre (exceptînd pe M. Eminescu) mai suportă acest sfînt orgoliu. Mateevici știa că acolo e vorba de „Limba Noastră”, altă și datină, istorie vorbită, legendă și doină, dănuite fără de care un popor atît de greu încercat n-ar fi putut ajunge pînă la România cea Mare de la 1 decembrie 1918 al cărei erou și jertfă trebuia să fie poezul.

Deși s-au împlinit 75 de ani de la moarte, poetul trăiește și astăzi în sufletul și conștiința românilor de pretutindeni. În ființa sa excepțională e întrunește triada marilor atribute existențiale ale omului general: preot, poet și erou.

„Dintre care cel dintîi sînt eu”

(Urmare din pag. 1)

Potrivit învățăturii Bisericii noastre, destinul pămîntesc al omului cuprinde multe și înălțătoare îndatoriri, cît și responsabilități. Dumnezeu-Creatorul ne-a înzestrat cu nenumărate daruri, cu negrăite și încă nu deplin cunoscute însușiri, trupești și sufletești, cu nenumărate posibilități și capacități de creații multiple, lucru extrem de onorant pentru om. Dar pe orice treaptă am urca, pe scara afirmării noastre pozitive în lume, noi, cei ce credem în Mintuitorul Iisus Hristos, sîntem îndatorați să ne îmbrăcăm permanent în mantia unei autentice smerenii, avînd mereu înaintea ochilor noștri sufletești ceea ce Iisus-Domnul ne poruncește: „*Cînd veți face toate cele ce vi s-au poruncit vouă, să ziceți: Slugi netrebnice sîntem, pentru că n-am lăcut decît ceea ce eram dator să facem!*” (Luca 17, 10). Este ceea ce, între altele, caracterizează spiritul Ortodoxiei noastre.

Iată că și în această privință, Sfîntul și marele Apostol Pavel ne dă o extraordinară lecție. Scriindu-i unenicului său Timotei, prin anul 65 al erei noastre creștine, îi subliniază acestuia un adevăr fundamental al Bisericii noastre, cînd îi spune că „Iisus Hristos a venit în lume să mintuască pe cei păcătoși, *dintre care cel dintîi sînt eu!*” (I Tim. 1, 15), cuvinte care cuprind și ele o întreagă bibliotecă de învățături dogmatice și morale creștine, izvorite dintr-un suflet cu adevărat îndumnezeit.

Să nu uităm că Sf. Pavel scria acest text aproape de sfîrșitul vieții sale pămîntesti și, deci, al activității sale apostolice, cînd, omeneste grăind, ar fi fost poate îndreptățit să se laude puțin, să-și sublinieze puțin meritele acumulate, într-o activitate misionară fără egal, într-o luptă neistovită cu păcatul, luptă pe care el însuși și-o compară cu aceea a atleților din stadioane, ceea ce, precum vedem, nu face, ci dimpotrivă.

El, Pavel, care născuse în Hristos zeci de comunități creștine în Asia Mică, în peninsula Balcanică, în insulele Cipru și Creta, care întărise comunitățile creștine din Roma și poate încă altele în Italia; el care, în acest scop, a făcut eforturi uriașe, a parcurs mii de km pe jos, pe mări, pe frig, pe soare, pe furtuni; el care a suferit negrăite lipsuri, bătăi, închisori, umiliri, foame, primejdii de tot felul; el care a ajuns la starea de „bărbat desăvîrșit”, care devenise inger în trup, cum îl declară Sf. Ioan Gură de Aur, printr-o viață religioasă-morală exemplară; el care s-a învrednicit să i se arate, în chip simțit, Iisus-Domnul; el care s-a învrednicit de gustarea, atît cît i-a fost posibilă ca om, bucuriilor de dincolo de tîrîmul acestei vieți; el care a avut tăria să ne cheme: „Urmați-mi mie, precum și eu urmez lui Hristos” — se consideră pe sine primul dintre păcătoși.

Scriind aceste cuvinte, considerăm că marele Apostol Pavel avea în vedere în chip special petrecerea sa de dinainte de convertire, din vremea „neștiinței sale”, cum îi va spune acestei perioade, în care Iisus-Domnul și-a arătat față de el „toată îndelunga răbdare” (I Tim. 1, 16), perioadă de care se va căi permanent.

Împins de cleveții săi iudaizanti, care îi negau apostolia și care încă nu se puteau desprinde de unele prevederi ale Vechiului Testament, unii legîndu-se chiar și de fizicul său și de boala care îl chinuia, trebuind deci să se aperse, marele Apostol Pavel se vede silit ca totuși să „se laude”, ținînd însă să specifice că, spunînd acestea, „nu grăiesc după Domnul, ci așa ca din nebulă” (II Cor. 11, 17). Trebuind deci să vorbească despre sine, despre ceea ce reprezintă și despre ostentile sale, Sf. Pavel se consideră ieșit din starea de normalitate, nebun pur și simplu. Aceasta pentru că el era perfect conștient că „*nu cel ce se laudă pe sine este vrednic, ci acela pe care Domnul îl laudă!*”. „*Cu mine — ca să folosim tot cuvintele sale — nu mă voi lauda decît numai cu neputințele mele!*” (II Cor. 12, 5).

Despre ce înseamnă „a te lauda în Domnul”, credem că ne explică cartea profetului Ieremia, unde citim: „Așa zice Domnul: Să nu se laude cel înțelept cu înțelepciunea sa, nici cel bogat să nu se laude cu bogăția sa! Ci de se laudă cineva, să se laude numai cu aceea că pricepe și mă cunoaște că eu sînt Domnul, cel ce fac milă și judecată și dreptate pe pămînt, căci numai aceasta-i plăcut înaintea mea” (Ier. 9, 22—23). Cu alte cuvinte, „lauda în Domnul”, singura pe care o recomandă Sf. Apostol Pavel, înseamnă convingerea fermă a prezenței lui Dumnezeu în lume și în ființa noastră, înseamnă înțelegerea dreaptă a rostului nostru pe acest pămînt, cum sîntem îndemnați de altfel și prin cuvintele: „*Cu prețul a tot ce ai cumpără pricepe!*” (Pilde 4, 2), lumină sufletească, înțelepciune.

Toate acestea vin și ne confirmă ceea ce poporul nostru a formulat așa de potrivit în zicala: „*Lauda de sine nu miroase a bine!*”.

Poate că în tot astfel de motive oamenii, oamenii cu adevărat mari, din toate domeniile, sînt de obicei modeste, vorbesc puțin despre ei înșiși, respingînd publicitatea, lăsînd ca despre ei să vorbească faptele. „*Mă terese să nu cugete cineva despre mine mai mult decît ceea ce vede și aude de la mine!*” (II Cor. 12, 6) — ne spune tot Sf. Apostol Pavel.

Se pare că tot din astfel de motive, unii dintre autorii vechi nu-și semnau lucrările, iar mulți dintre tipografi de altă dată nu se dădeau pe față și după o muncă extrem de grea, la capătul tipării unei cărți cereau iertare cititorilor pentru eventualele lor scăpări. Se spune despre unii poeți că „avînd conștiința inspirației „de sus”, din „aripa ingerului”, cum zice Argezi, n-au îndrăznit să semneze aceste poezii, ca nefiind ale lor. Flatat de unii din preajma sa, descoperitorul penicilinei ar fi spus: Mă întreb pentru ce atîta mărime. Nu eu am făcut penicilina: Dumnezeu o face. Pentru El toată recunoștința. Eu numai am descoperit-o.

Am cutezat a înseila aceste câteva gînduri, pentru că auzim și astăzi, pe la multe porți, prea multă laudă de sine, care, precum am desprins din cele de mai sus, contrastează nu numai cu bunul simț, ci și cu modestia care trebuie să ne caracterizeze, cum Sf. Apostol Pavel ne învață atît de limpede și pe înțelese. Precum am văzut, în chip firesc, el nu admite decît „lauda în Domnul”, demonstrîndu-ne cu viața sa cum trebuie înțeleasă această laudă.

In memoriam

† NANU NECULAI — licențiat în Teologie

Tristă și neuitată va rămîne ziua de 16 august 1992 cînd apele involburate ale Siretului i-au răpit, fără veste, pe tînărul de o aleasă bunătate și frumusețe sufletească, proaspăt licențiat în Teologie, Nicolai Nanu, împreună cu aleasa inimii sale, d-ra Alina Loredana Croitoru, studentă în anul II la Facultatea de Drept din București.

Născut la 11 ianuarie 1964, din părinții Ștefan și Saveta, ca al doilea dintre cei 4 copii ai familiei Nanu, Culai a primit o aleasă educație morală și religioasă de la buna sa mamă, desăvîrșindu-și această educație prin școlile pe unde a trecut, dar mai ales în cadrul Institutului de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, pe care tocmai l-a absolvit, obținînd titlul de „Licențiat în Teologie”, în iulie 1991.

Toți cei care l-au cunoscut: colegi, prieteni și părinții profesori nu pot avea decît cuvinte frumoase despre tot ce a intruchipat în sine colegul nostru Neculai. Bunătatea și dăruirea sa sufletească, blîndețea, sinceritatea, dorința de a ajuta pe tot omul sînt doar cîteva calități cu care a fost înzestrat de bunul Dumnezeu.

Pentru a primi Sfînta Taină a Preoției mai trebuia să susțină, potrivit rînduieiilor canonice, un ultim examen: alegerea celei care să poarte împreună cu el „jugul ușor al lui Hristos”, examen care fără îndoială ar fi fost încununat de succes, pentru că d-ra Alina Loredana Croitoru, fiică de preot fiind, nu putea primi o altă educație în familia sa decît aceea de a se pregăti să slujească Domnului „cu toată ființa sa”.

Puțină vreme au zăbovit ei împreună, în această lume, ca nedespărțiți să rămînă însă, întru puritatea gîndului și vieții lor, în eternitate.

Chiar dacă flacăra vieții lor s-a stins, iar anii vor trece „ca ziua de ieri”, tînerii noștri prieteni vor rămîne de-a pururi prezenți în amintirea noastră, fiind pentru noi toți adevărate pilde de credință, bunătate, cinste, sinceritate și omenie.

Familiiilor îndoliate le aducem, pe această cale, condoleanțele noastre și îi încredințăm că pe Neculai și Alina nu-i vom uita niciodată. Acolo unde vom fi rînduiți a păstori fiecare, le vom pomeni numele la Sfintele slujbe.

Rugăm pe toți colegii de an, dacă vor putea, să fie prezenți la parastasul de 6 săptămîni, în comuna Liestî, județul Galați.

Dumnezeu să-i ierte și să-i odihnească în veci de veci!

Mihai Chiriță

OBRAZUL CURAT AL BISERICII*

Reînnumarea de astăzi (23 august 1992) e un act de reparație istorică și de restituire a dreptății celui batjocorit, scos din scaun și din câmpul activității de rezistență în fața unii lumi care se pregătea să vină și care, el a intuit că va fi rea, dărâmatore de valori și falsificatoare de idealuri. Actul de azi e reconstituirea și recunoașterea oficială și publică a dublei sale calități de erou și de martir.

Erou și martir al credinței, al Bisericii și al Neamului. Evenimentul este și un bun și necesar prilej de evlavie nu numai a faptelor lui, ci și a Bisericii pe care a reprezentat-o. Aș vrea să fie clar acest lucru: Nicolae Popovici e martirul și eroul Nicolae Popovici, dar e și Biserica martiră și eroică Ortodoxă. Căci din stăruință și în numele ei își mărturisise crezul și opoziția. Cine are urechi de auzit, și bună credință, să audă!

În două ocazii a dovedit atitudinile de apărare dîrză și de manifestare netă a integrității conștiinței sale, a demnității sale de cleric român ortodox și de român bun.

Intîi: Dictatul de la Viena l-a găsit la Oradea. A protestat cum făcuse și Nicolae Bălan în Consiliul de Coroană, refuzînd acceptarea dictatului. A hotărît să rămînă pe loc, la Oradea, să aprobe interesele românilor. Atunci a fost arestat, internat, și cu grabă, expulzat. E celebră fotografia sa într-un vagon de animale.

Întă eroul. Iată martirul. Iată o primă semnificație a reînnumării. Recunoaștem eroul. Recunoaștem martirul. Ne plecăm cu evlavie și recunoștință în fața lui. În al doilea rînd: a întrevăzut cu luciditate destinul care se pregătea Bisericii și României, în special după 1946 — pînă în 1950, anul decapitării sale morale.

A fost om de atitudine, dîrz, intrinsigent. Nu s-a putut împăca, în conștiința lui, cu acest destin. L-a denunțat. L-a refuzat. El și toți cei care au luptat pentru păstrarea credinței sub dictatura atee au fost obrazul curat al Bisericii.

A văzut cum 15 ierarhi ortodocși au fost înlăturați din scaune înaintea lui. A simțit că un *modus vivendi* nu va fi posibil pe măsura intransigenței lui. Poate că ar fi trebuit să-l urmeze toți. Nu știu. Eram pe atunci fugăr, cu 7 ani condamnăre în contumacie, din februarie 1949. Fiecare și-a motivat propria atitudine ca slujire a Bisericii, în condițiile date. Dar el a fost atunci *Biserica*. Prin el Biserica și-a spus cuvîntul. *El a fost atitudinea Bisericii*. Manifestă. Clară.

Și a fost astfel cel dintîi care a primit lovitura de grație: La 47 de ani a fost pus în retragere.

A fost semnalul de alarmă care urma să orienteze grabnic Biserica în lupta ei de supraviețuire. S-a văzut limpede: Dacă nu se găsea o modalitate de conviețuire — urma exterminarea.

Ca în revoluția rusă din 1917—1918. Se vor fi făcut și greșeli, dar hotărîrile se luau în lupta cu un dușman perfid care tălmăcea și răstălmăcea totul. Iată un episod semnificativ. Fiind scos din scaunul de episcop al armatei, episcopul Partenie Ciopron a fost pentru scurtă vreme vicar patriarhal, evident o degradare în ierarhia treptelor administrative. La o întîlnire cu studenții la Institutul Teologic, le-a spus: „Fiți atenți: sînteți ca niște oi în mijlocul lupilor, cum spune Mîntuitorul”. Textul era biblic și se potrivește oricărei generații de viitori preoți. Ei bine, de îndată textul a fost tălmăcit de invizibili ascultători ca un text de condamnăre și blamare a „revoluției” comuniste. Ceea ce și era, aplicat la imediat. Dar textul era totuși biblic. A doua zi episcopul Ciopron a fost trimis la minăstire!

Astfel de aplicații la situația atunci prezentă au abundat și în conferințele și cuvîntările în biserici ale episcopului ale cărui oseminte le reînnumăm astăzi aici.

Nicolae Popovici revine acum în Oradea în cinste. Ar fi trebuit primit cu aplauze, dacă așa ceva s-ar obișnui la morții de seama

lui. Nu se va greși dacă i se va ridica la Oradea o statuie.

El a vorbit atunci și vorbește și azi pentru Biserica. A fost Biserica. El descoperă dilemele și suferințele în care s-a aflat Biserica.

El s-a sacrificat pentru ca Biserica să învețe să trăiască, să nu dezerteze, să nu se lase doborîită, să caute și să găsească metodele și căile cele mai bune ca să slujească poporul credincios și Biserica și, dacă mi-ar fi permis, aș zice, Biserica și ierarhia ei absolută prin jertfa lui de umilințele pe care le va accepta adesea, cu bună știință, cu scopul precis de a nu lăsa credincioșii pradă lupilor. Am în vedere ierarhii, dar și pe toți preoții, diaconii, profesorii de Teologie, și pe toți cei care s-au aflat în cîmpul de bătaie a supraviețuirii credinței și spiritualității ortodoxe.

Biserica îl slăvește pe Nicolae Popovici ca pe unul care s-a jertfit, pentru ca ea să poată trăi.

Retras din Sinod — sililit de stat — el s-a bucurat de cinstea, admirația și recunoștința sinoadilor, pînă la moartea care l-a surprins în Biertan, comuna lui de baștină, în 1960, după o boală de inimă pe care o avea de mult și după amare suferințe și plîngerii pe pragul Bisericii strămoșești persecutate și umilite.

Reînnumarea de astăzi, poate chiar prea firzide, e reconsiderarea publică a cazului său, dramatic în epocă, reconsiderare în sfera publică, umilintă, poate și în vinovăție, dar și în recunoștință. Actelor sale de protest împotriva abuzurilor și umilirii Bisericii, și de refuz a ideologiei care s-a instaurat peste România după al doilea război mondial, li se recunoaște astăzi adevăratul sens de demnităte, de neincovoierie în fața amenințărilor care vizau viitorul Bisericii dar și al Neamului. Acestea îl înscriu alături de toți cei care au înfruntat ideologia atee și comunistă, umplînd închisorile, din care mulți n-au mai ieșit. Multime de laici, sute și sute de clerici, teologi și monahi au urmat exemplul episcopului Nicolae Popovici. Au trecut prin închisori și mulți dorm sub un pămînt fără cruci și morminte. Și el a murit în închisoare, căci și așa-zisa libertate a fost în România tot o închisoare. Uneori chiar mai rea sau tot atît de rea ca și cea cu gratii de fier. Gratiile de afară închideau și multul conștiințe.

Prin el, îi omagiem astăzi pe toți și ne închinăm jertfei, eroismului și martiriului lor.

Și ne închinăm acestor rămășițe pămîntești ale episcopului Nicolae Popovici, care își regăsesc astăzi locul convenit în catedrala sa, în care ar fi trebuit după tradiție să fie înmormîntat după o moarte firească la sfîrșit de păstorire. El reintră astăzi triumfător în această catedrală, după o lungă păstorire de departe a credincioșilor săi, de care a fost despărțit cu silnicie, dar pe care i-a păstorit prin jertfa și prin faptă de martir.

Smeriți și cu cerere de iertare, recunoaștem astăzi că:

Printre cei buni, căci au fost și mulți dintre cei buni care s-au angajat în luptă, pe cît a fost posibil, cu tact și inteligență, el a fost cel mai bun.

Printre cei slabi, căci au fost și slabi, el a fost cel mai puternic. Printre timorați, fricoși și speriați, amenințați și santațați, el a fost cel mai hotărît.

Printre timorați, fricoși și speriați, amenințați și santațați, el a fost cel mai curajos.

Să-i fie amintirea veșnică și exemplul mereu viu și lucrător în Biserica și în urmașii săi.

Duminică, 23 VIII 1992
ORADEA

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Interviu dat d-lui Dan Brudașcu de la TV. Cluj-Napoca, în ziua reînnumării la Oradea a rămășițelor pămîntești ale episcopului Nicolae Popovici, readus de la Biertan, jud. Sibiu.

Două evlavii ce nu se cuvîna a fi părăsite: Cinstirea Crucii și a Maicii Domnului

(Urmare din pag. 1)

Chenoza Crucii e dovada cea mai limpede și mai puternică a totalității și seriozității întrupării lui Dumnezeu. A fost ales un popor mic, sărac și subjugat, a fost preferată familia modestă a unui teslar (nu a unui nobil, unul bogătaș, unul cărturar, unul preot). Ba mai mult decît atât, spre a da întrupării caracterul ei ireversibil total, autentic, cînstit, neprecupeții s-a recurs la moartea pe cruce, chin cumplit, prîlung, supliciu rușinos și socotit blestemat infamie supremă: Spre a prefăce întruparea Divinității în *acceptarea completă a condiției omenești*. Parcă s-a prevăzut cartea lui André Malraux *Condiția umană* (acolo unde prizonierii sînt azvîrlîți de vii în cazele locomotivelor) și tot șirul de chinuri atroce născocit pe durata onilor de mintea inventivă a omului, nu mai puțin ferilă și sadică decît a dracilor. Domnul a ținut să cunoască în deplină realitate condiția umană în forma ei cea mai necamuflată, maximală, exasperată. Adevărul adevărat, *Capătul nopții*. Iar noi să dăm uitării și să trecem neatenți pe lingă aceste fapte de iubire de neînchipuit și de părăsire fără seamăn a nesulemenții noastre incertitudinii omenești! Cîntă nedreptate, nesimțire, ingrătitudine, impietrire, învîrtoșare și dispreț ar fi din partea noastră! Cum de ne-am înfrînt cu toți acei care treceau ar cătinindu-și bărbii și rinjînd sarcastic pe dealul Căpătîinii?

Să țagăduim, să uităm, să ne prefacem neștiutori! Oare nu am deveni ucenicii bătrînilor și cărturarilor care-și rîdeau de chinul unui semen (cum socoteau ei) al lor, amestecînd fărnica milă cu năvalnica bucurie și rostind: Să se dea acum jos de pe Cruce ca să vedem și să credem? A nu pomeni Crucea, a ne feri de amintirea celor petrecute pe Golgota e, parcă, totuși, o minimaliza faptă lui Iisus, a o relega printre jalnice amănunte istorice, ce, apoi, cu tot dinadinsul să uiiți un incident neplăcut. Au mai fost prooroci, învățători, filosofi și doctrinari de seamă care au predicat și enunțat lucruri frumoase, înălțătoare, minunate. Dar care-îi acela care și-a pus la bătaie trupul și s-a dat de bună voie unei morți îndelungate și cumplite? Nici unul nu s-a învoit să moară „ca un cîine”, aidaoma eroului lui Kafka. Și tocmai caracteristica aceasta a lui Hristos să fie refuțată în adîncurile conștiinței noastre susceptibile și stăpînită de grija îngropării accidentelor (sau, fie, erorilor) supărătoare pentru chietudinea noastră sufletească? Să eliminăm esența, fapta capitală, neegalabilă, inimaginabilă pentru psihia noastră mai presus de orice auto-compătimitoare?

Crucea, geometric și simbolic vorbind, e semnul întretăierii celor două planuri, e unirea dintre spiritual și material, e metafora dublei noastre naturi: Duhovnicească și pămîntească. Ea ne rezumă, ne recapitulează, ne reprezintă grafic și cardinal, ne expune în dubla — paradoxala, perpendiculară, fundamentală — noastră solemnă și derizorie situație de făptură care deopotrivă ține de lume și de cer.

De ce, ne putem întreba, a fost aleasă Crucea drept mijloc de tortură și omorîre a Fiului lui Dumnezeu? Probabil pentru că presupune o lungă agonie (de natură a multului ura, invidia și ticășioasă osînditorilor — siliți totuși să iutească spectacolul ca să nu-i apuce simbața și nu cumva să se răzgîndească dregătorul, motiv pentru care a și fost solicitat Simon din Cirene: *Ușurează-se patima amăgitorului numai să-L vedem morți*). Apoi pentru că reprezenta un mod de executare rușinos, rezervat în genere sclavilor și tilharilor. Legea veche socotînd spînzurătoarea pe lemn a fi gen de moarte blestată, iar romanii execuție infamantă (răstignește-Li). Îmi închipui însă că adevărată explicație adîncă, psihanalitică ne-o dă *verticalitatea* ei: Omul, omul ființa înduhovnicită, bipedul, singura creatură care pășeste mereu vertical, e pedepsit prin această însușire a sa chiar. E pedepsit fiind expus ocării, batjocurii, înjosirii; el, ființa cu simțul rușinii, pudoarei și demnității, e despuat întreg (brful din jurul coapselor Mîntuitorului e o ficțiune picturală), e defăimat și luat în ris tocmai prin ceea ce îl definește și deosebeste de celelalte animale și îl separă, îl innoibiează. E ținuit (el-ființă superioară, nobilă, activă, slobodă, el capabil de a privi fermamentul și pe Ziditor față către față) pe un nerocit și împuțit de lemn și lăsat să moară prin și din însăși verticalitatea sa: Organele intră în ptoză, setea devine chin atîstăpînitor, e expus gol privirilor reci, indiferente sau batjocuroare ale semenilor (nimeni — nu ne spun Evangheliile — că a procedat ca bunii cetățîni din Coventry cînd a fost pîlmată goală prin orasul lor regina Godiva: *Și-au întors fețele către zidurile caselor*). Omul răstignit e distrus de ceea ce l-a fost podoaba și unicitatea. Nu i se adaugă nimic Crucii. Chinul e *pur*, provine exclusiv din ce are omul mai propriu, mai vrednic de umire și țarie. Ce triumf pentru vrăjmașii cu mîniile nepătate de sînge, absolviți de folosirea vreunui artefact! Pe Cruce omul nu e propriu-zis chinuit. E numai scos din mișcare și libertate. Caracteristicile acestea ale ființei — coordonatele sale psihofizice — sînt întoarse împotriva lui. Este vertical? Vertical vei muri, din pricina însăși a verticalității tale. Este doar fixat, imobilizat, *tel quel*. În deplina însingurare și intensificare a însușirilor sale primordiale. Bat-

jocura stă nu atît în goliciune și imobilitate, cît în parodiarea celor două axe — orizontală și verticală — care descriu starea de trăsătură de unire a coordonatelor universului, prefăcînd-o în caricatură de figură centrală a durerii și deriderii. Biciuirea, cununa de spini, piroanele sint de altfel superfetatorii și de origine romană. Fariseii și cărturarii își pot spăla și ei mîinile: Nu-ți facem nimic, te legăm de lemn și te lășăm să mori.

Scoaterea lemnului Crucii din locașurile de cult creștin, evitarea facerii semnului Sfintei Cruci, tăcerea în jurul jertfei supreme sint tot atitea dovezi de nerecunoștință flagrantă, de ipocrizie istorică și de complexă (psihopatologică) voință de a uita finalitatea vieții pămîntești a lui Hristos. Care neîncetat și în cele mai diverse prilejuri s-a referit la moartea de care avea să aibă parte.

Un creștin fără Cruce este identic celui propus într-una din cele mai teribile povestiri ale *Martorilor Patimilor* de Giovanni Papini: Marele rabin oferă Papei convertirea tuturor evreilor cerînd în schimb ștergerea din Evanghelii a episodului răstignirii. Prin jertfa Sa pe Cruce S-a dovedit Iisus Hristos Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al Omului. Pentru aceasta I S-a dat puterea de a judeca lumea, fiindcă a cunoscut-o cum nu se poate mai bine, mai temeinic, mai nemijlocit: Prin suferința, prin suferința rezervată celor mai netrebniți dintre oameni. Socrate, omul, a murit înconjurat de discipolii fideli, tratat cu deferență, sorbind din cupa cu otravă nedureroasă, filosofînd, senin și demn — ca un zeu. Hristos-Dumnezeu și-a ales partea cu tilharii și netrebniții (die *Geächteten*). A murit părăsit de ai Săi, expus gol, plin de răni, de vinătăți și de sînge, pe un dimb spurcat, luat în deridere, provocat, aparent de-a pururi biruit și compromis — exemplificînd vertical și exasperat — condiția umană.

Care nu e numai a Sa. E a noastră a tuturor. Acoperînd-o, ne mințim pe noi înșine, ne trădăm, ne lipsim de lucrul acela prin care s-a făptuit mîntuirea noastră. Măreția lui Hristos, spre deosebire de mult onorabilul sfîrșit al lui Socrate, este de a fi conșimțit să moară ca ultima dintre făpturile Sale, nemîngîiat, cunoscător al deznădejdi, (și ce ar fi suferința omenească lipsită de simțămîntul deznădejdi, altceva decît o pseudo-suferință?), zdreanță omenească prinsă în cuie spre disprețul, ocara și distracția adversarilor Săi (sau a numerosilor amatori de spectacole tari). Socrate moare ca un zeu, imperturbabil și distins, Hristos ca răufăcătorul cel mai vulgar. Aceasta e dovada Divinității Sale, a seriozității jertfei Sale, a integrității și integrității întrupării Sale. Fără de Cruce și răstignire. Hristos ar fi fost un mare și nobil propovăduitor; numai prin ele Se mărturisește Fiu al Omului și Izbăvitorul nostru.

A ne lepăda de Cruce — chiar fără intenții rele și hulitoare — înseamnă a nu înțelege misiunea pămîntească a lui Hristos, voința Sa de a Se *identifica* soartei omenești, de a o cunoaște în forma sa cea mai neprefăcută. *Ecce homo*, vorba aceasta a lui Pilat îl identifică pe Fiul lui Dumnezeu cu omul și destăinuie omului cît de mare a fost dragostea Ziditorului pentru făptura Sa. Pe Cruce s-au unit Dumnezeu și omene și omene — îndisolubil — și s-a pecetluit îndumnezeirea făpturii. Așezînd Crucea la loc de cinste în biserică și în casă, purtînd-o sub chip de cruculiță pe trupul sau în veșmintele noastre, ne afirmăm de fapt cu-dumnezeirea, aducem primos de cunoaștere condiției omenești care nu-i decît vrea de teandrie.

Cit despre Maica Domnului, a o da la o parte este curată aberație și ciudățenie cum mai greu de priceput nu poate fi!

Pe interesoarea noastră, pe blîndețea înășii, pe aceea pe care cu bună, modestă și moderată dreptate catolică o clasifică: O *clemens*, o *placida* *Virgo Maria!* Care cu puterea nevinovăției, supușeniei, curajului și blîndeții ei înfruntă legile causalității și simpla dreptate absolută și mecanică a universului acestuia implătoșat în strictă-i dreptate! Pe ea, care-i poate tot una cu afirmația — dorință a lui Dostoievski: Ca doi plus doi să facă uneori cinci. Pe *tejea* cu *broada* din piesa lui Diego Fabri (*Procesul lui Iisus*) care nu sovine să acopere cu mahrama ei de femeie simplă pînă și capul ticăloșului care — nesilit și nelorturat — și-a vîndut prietenii și camarazii de sînt. Pe aceea care neîncetat se roagă pentru ne-dreptate (cum crede Sfîntul Isaac Sirul), pe apărătoarea cazurilor disperate, pe neîncelata rugătoare pentru toți păcătoșii, vinovații, greșiiți, marginalii! Pentru desconsiderații, ocării, pentru cei de tot singuri, pentru cei care nu au cine să-i iubească, să-i miluiască, să le suridă (oricît de fugăr), să se roage pentru ei!

Cum de am alunga de la noi sau am trata-o cu politicoasă indiferență pe aceea care mereu se află în preajma oropișilor, ca în cîntecul lui Georges Brassens; lingă femeia nevinovată crunt bătută de un soț bețiv, de copilul alungat din casa părinților, de schilodul lovit și ocărit pe stradă de o ceată de derbedei, de infirmul nevindecabil pe care nu are cine-l îngriji, de torturatul care tocmai nu mai rabdă și e gata să cedeze...

Lucian Bologa și psihologia vieții religioase

Apariția lucrării lui Lucian Bologa „Psihologia vieții religioase” în anul 1930 a constituit un eveniment editorial prin intenția reușită a autorului de a realiza un amplu studiu psihosociologic cu privire la trăirile, atitudinile și practicile religioase la vîrstele copilăriei, adolescenței și maturității și evoluția lor de la reprezentări empirice și emoții primare la stări spirituale complexe și profunde. Din anul apariției și pînă astăzi lucrarea este unică în literatura noastră de specialitate; de aceea readucerea ei în planul reflecției teologice, filozofice și psihologice contemporane constituie un act îndreptățit de cultură.

Lucian Bologa s-a născut în familia unui preot din comuna Marpod, județul Sibiu, la 2 decembrie 1901. A urmat școală apărîmăr în comuna natală, liceul la Sibiu, iar în ultimele clase de liceu a urmat paralele cursurile Institutului Teologic Pedagogic Andreian din Sibiu. Ba calaureatul l-a susținut, după război, la Liceul „George Lazăr” din Sibiu. A urmat Facultatea de Filosofie la Universitatea din Cluj; la absolvire a rămas ca preparator și apoi asistent universitar la Facultatea de Litere-Filosofie de la aceeași universitate.

În 1930 și-a susținut doctoratul în specialitatea filozofie-sociologie-psihologie, avîndu-l ca îndrumător pe Florian Ștefănescu Goangă. S-a format prin urmare la școala teologică sibiană, la școala psihologică, sociologică și pedagogică experimentală clujană. Din considerente familiale, din 1931 și pînă în 1957, cînd a intervenit decesul, a funcționat ca profesor de psihologie și pedagogie la Școala Normală „Andrei Șaguna” din Sibiu, a pregătît generații de învățători care, cu siguranță, îi păstrează pînă azi sentimente de recunoștință.

Lucian Bologa este autorul a încă șase cărți: „Lectura tineretului”, Sibiu, 1933, „Pedagogul Petru Șpan, Cluj, 1938, „Georg Kerscheinstelner. Actualitatea ideilor lui pedagogice”, Sibiu, 1941, „Elevul conducător”, Sibiu, 1942. În colaborarea cu Liviu Rusu, N. Mărgineanu, Al. Rosca, D. Todoran, a contribuit la realizarea lucrării „Psihologia configurației”, Cluj, 1929. A tradus din pedagogia lui Peter Petersen, a colaborat la volumul amagial „J. Amos Comenius”, la elaborarea manualelor pentru școlile normale. A publicat peste 100 de studii și articole în reviste.

În lucrarea „Psihologia vieții religioase”, ce prezintă ideile tezei de doctorat, autorul își fundamentează studiul pe concepțiile teologice, filozofice și psihologice cu privire la natura religiei, pe orientările etnologice (W. Wundt), psihologice-ontogenetice (Stanley Hall, J. Leuba, A. H. Daniels, H. Burnham, Ed. Starbuck), psihologice structurale (W. James, K. Girgensohn), psihopatologice (P. Janet, Muriiser).

Dintre metodele de investigare în domeniul psihologiei religioase (genetică-socială, analiza cazurilor excepționale, descriptiv-analitic, observația, analiza psihopatologică etc.), autorul se folosește în principal de *metoda chestionariului*, ale cărui rezultate le prelucrează statistic și le reprezintă grafic. Studiul psihosociologic al vieții religioase este realizat pe un eșantion de 205 subiecți între 15—67 ani, femei și bărbați, de profesii diferite. Investigarea vieții religioase a copiilor s-a făcut indirect, prin retrospecția amintirii adolescenților și adulților. Tema cercetării a fost *analiza trăirii raporturilor dintre om și autoritatea transcendentă a religiei ortodoxe, educația și dinamica ei. S-au urmărit: a) factorii care influențează și motivația trăirilor religioase; mediul social (familia, școala, biserica, societățile de binefacere, instituțiile de cultură) și mediul natural și cosmic (peisajul, evenimentele naturale și cosmice); b) evoluția ontogenetică a trăirilor religioase; c) transformările trăirilor religioase (în limite obișnuite, comune) cauzate de zguduirii, îndoieii și muștrări de conștiință la toate vîrstele.*

Desprîndem cîteva dintre concluziile lucrării. *Mediul social*, în special cel al familiei, este esențial pentru geneza trăirilor religioase prin atmosferă, obiceiuri și educație, rolul mamei fiind decisiv. Școala favorizează în mare măsură diferența religioasă la aproape 50% dintre subiecți; prin lecții se transmit mai mult cunoștințe, se formează mai puțin convingeri și atitudini religioase. *Biserica*, prin atmosfera de demnitate și smerenie, de fast și mister, prin practici și educație prin personalitatea preotului, consolidează educația religioasă a copilului, adolescențului, tînarului și adultului. Societățile de binefacere, societățile corale religioase, literatura, filozofia și arta contribuie la educația religioasă a adolescenților, tinerilor și adulților. Evenimentele sociale (mișcări de revendicare, războaie, scîndări și unificări teritoriale etc.) influențează în mare măsură trăirile și educația religioasă. *Mediul natural și cosmic*, prin peisaj și evenimentele naturale și cosmice, oferă cadrul de meditație și implorare divină.

Viața religioasă evoluează de-a lungul etapelor de vîrstă, își modifică consistența și intensitatea, *Trăirea religioasă* este în concepția autorului, o sinteză a *credinței* (reprezentări, concepte cu privire la forțele supranaturale și supraumane, raportarea omului la acestea), a *atitudinilor emoționale* și a *practicilor religioase*. Se exemplifică din mărturisirile subiecților cum se exprimă credința în Dumnezeu, în Mîntuitorul Iisus Hristos, credința în viața viitoare, în rai și iad, în spirit și suflet.

Privind credința în Dumnezeu, copilul și-l reprezintă ca un bătrîn cu barbă, ca un tată ceresc, ca o ființă nevăzută. El observă tot ce facem, poartă oamenilor de grijă, conduce, poruncește, pedepsește, judecă lumea, citește și scrie. La adolescent imaginile sint abstracte și spiritualizate. Dumnezeu este spiritul atotputernic, o putere supranaturală. El cîrmuiește lumea, vede tot ce facem, poruncește, judecă, pedepsește, crează, lucrează pentru stabilirea împărăției divine. La adult, Dumnezeu este spirit nevăzut, o forță inexplicabilă, o făptură imposibil de conceput. El îngrijește de toți, cîrmuiește lumea, crează, poruncește, judecă, pedepsește.

Studiul urmărește de asemenea evoluția vieții religioase pe plan afectiv și pe plan atitudinal prin practici religioase. Din trebuința de conservare, de siguranță absolută, de sprijin într-o lume imperfectă, contradictorie și ostilă, din trebuința de a iubi și venera, de a se supune, omul trăiește preponderent emoția și sentimentul de teamă (în copilărie), trăiește complexe emoționale de încredere-atracție-iubire-venerație-teamă-speranță-supunere-umilintă (în adolescență și la maturitate). Motivele practicilor religioase (a merge la biserică, a te mărturisii, a te cumineca, a ține posturi, a îndeplini ceremonii religioase) sint: obișnuința, credința, plăcerea, constringerea.

Ultimul capitol prezintă trăirile religioase sub forma zguduirilor, îndoielelor și muștrărilor de conștiință, în limite obișnuite, comune. Ele (continuate în pag. a 4-a)

Conf. univ. dr. Elena Macavei

Nu subtilitățile teologice interesează și frămîntă pe oamenii de rînd care cred în Maica Domnului și nădăduiesc în ajutorul ei suprafi-resc. Nu dacă a fost imaculată din clipa zămislirii ei (dogma imaculă-tei conceptiuni sau neprihănitei zămislirii de la 1854) ori numai din clipa cînd a răspuns îngerului vestitor fie și S-a sălășluit într-însa Necuprinsul. Nu dacă s-a înălțat cu trupul la cer prin propria ei putere (dogma *Ascensio corporae Beatae Virginis Mariae ad caelum*, 1950) ori a fost înălțată prin puterea Fiului ei. Aceste subtilități teologice trebuie lăuate în grija cărturarilor competenți.

Pentru marea masă a oamenilor Maica Domnului e Maica mereu gata să ierte, să se roage, să îndrăznească a cuprinde pe Domnul cu temeritatea ei de mamă și să-L roage pentru sărmanii muritori. Căci — zice textul — mult poate rugăciunea Maicii pentru îmbîlzirea Stăpînului. Maica Domnului e izvorul lacrimilor, e neobosită apărătoare (avocată), nerușinată (fără de rușine, de sfială) și stăruitoare noastră solitoare împotriva dreptății stricte. Reprezintă în cer dulceața feminină și nemărginită dragoste maternă.

Păcat de cei care a nesocotesc. Li se aplică vorba răposatului cardinal Ottaviani despre ateii: Ateii nu sint păcătoși, sint nenorociți. Nu-mi este rușine să mi-o închipui pe Maica Domnului zbătîndu-se, cerînd, implorînd, intervenînd, stăruind; după cum nu-mi este rușine a mi-o închipui copilărește — dar nu eretic — alergînd la poarta raiului cu o chieșă de argînt în mînă și cu mahrama pe braț ca să întîmpine pe mucenicii Fiului ei, să le ureze bun venit, să-i îmbeie cu neînchipuit de bună dulceață și să le steargă sudoarea frunții și singlele cu mahrama ei cea sfîntă. Tare trebuie să se simtă siguri de faiseca lor virtute-dreptate și tare trebuie să-și facă ris de milă și de îndurare, să se prezinte cu fruntea semeată la portile raiului cei care din Maica Domnului fac o „simplă femeie credincioasă”. Bravo lor. Noi cei de jos, noi păcătoșii, noi nesigurii de soarta ce ne așteaptă, noi temătorii de Judecata de Apoi (și de ispitele și primejdiiile ce ne înconjoară aici, pe acest pămînt bogat în capcane), cum de ne-am simțit fericiți peste măsură cînd ne putem număra printre cei care cred în milostivirea Pururea Fecioarei Maria, bucuria tuturor celor necăjiți?

De aceea bună socotim rugăciunea creștinească dinainte de culcare, cea care unește cele două evlavii: „O, prea cinstită și de viață făcătoare Crucea Domnului Ajută-mi cu Sfînta Doamnă Fecioară Născătoare de Dumnezeu și cu toți sfinții în veci, amin”.

S-A FĂCUT DREPTATE! Episcopul Dr. NICOLAE POPOVICI s-a întors întru ale sale*

După patruzeci și doi de ani de exil nedrept din Eparhia sa, exil în propria sa țară, exil în viață și în moarte, 1950—1992, și după ce înainte mai suferise o expulzare umilitoare din Oradea în 1940, de către beneficiarii horthiști ai dictaturii de la Viena, episcopul Nicolae Popovici al Oradei, înscăunat aici la 28 iunie 1936, se întoarce astăzi acasă. De acum înainte nu-l va mai cînti nimeni din catedrala sa, în vecii vecilor. Am ajuns, iată, ceasul în care se poate face dreptate celor nedreptățiți, și pot fi venerați cei odinioară umiliți și năpăstuiți, și pot fi reinviați în conștiințele și inimile noastre cei asasinați fizic și moral, pentru convingerile și credința lor în Dumnezeu și în neamul românesc.

Actul de astăzi, readucerea în biserică cu lună a osemintelor episcopului Nicolae Popovici, este o reparație istorică datorată unuia din eroii și martirii Bisericii Ortodoxe Române și al neamului nostru. Dreptul său de a se odihni aici și-a așteptat cu răbdare vremea prielnică întoarcerii, iar noi cei de azi, nu facem altceva, readucându-l acasă, decât să-i restituim acest drept cu smerenie, să-i cerem noi iertare în numele celor care cumplit l-au nedreptățit, și să binecuvîntăm pe Dumnezeu că ne-a dat nouă privilegiul acestei reinstalări a episcopului Nicolae Popovici în eternitatea Oradei.

Ar mai fi putut încă trăi și ar avea acum 92 de ani. Dar cum să fi trăit în vreme potrivnică credinței și ființei neamului românesc, vreme în care sufletul său n-a găsit nici o cale de comunicare și n-a ezitat s-o spună, cunoscând riscul la care se expunea. Puternicii vremii, cu școală „bună” la Moscova, unde în 1917 se decapitase întreaga ierarhie, n-au întârziat să-și aplice „învățătura” și experiența sovietică și la noi, chiar cu mai multă perfidie și cu un plan bine pus la punct, exterminînd nu singeros, în arena gloanțelor, ca în „Marea Revoluție”, ca să crezieze martirii, ci înălturînd din arena publică și reducînd la tăcere pe cei care ar fi putut vorbi, fie și numai prin prezența lor. Au ziseră și ei vorba lui Tertulian, din sec. II, „că sîngele martirilor e sămînța creștinilor”, și s-au temut, și s-au apărât de aceasta. Am să vă amintesc, pentru că mulți nu știți, și prea se uită acest lucru, monopoliizîndu-se suferința numai de către alții, că un val de 15 ierarhi ortodocși au fost obligați să-și părăsească scaunele și înscrierile bisericești între 1947—1949, chiar înainte ca ei să abie timpul să-și pună în practică actele de rezistență la care erau gata. Au trebuit sacrificiați și trimiși în minăstiri, de îndată ce regimul ateu s-a instaurat, pur și simplu pentru că existau, pentru că erau mulți, și pentru că erau un obstacol potențial împotriva aceluia regim. Ceea ce erau cu adevărat. Și așa au și rămas, pînă la moarte.

Numele tuturor ar trebui amintit, pentru că, așa cum am spus mai înainte, prea se uită acest holocaust moral împotriva ortodoxiei, menit să înfricoșeze și să-i sperie pe cei puțini care trebuiau să mai rămînă.

1. Visarion Puiu, fost mitropolit al Bucovinei și al Transnistriei, a fost condamnat la moarte în contumacie și a murit în exil, la Paris.
2. Tit Sîmedrea, mitropolit al Bucovinei, scos din scaun, a murit la Cernica.
3. Erem Enăchescu, mitropolit al Basarabiei, scos din scaun, a murit la Cernica.
4. Nifon Criveanul, mitropolit al Olteniei, scos din scaun, a murit în București, la Schitul Maicilor. Însmormîntat la Cernica.
5. Irineu Mihălcescu, mitropolit al Moldovei și Sucevei, scos din scaun în 1947 și trimis la Minăstirea Agapia, unde a și murit.
6. Cosma Petrovici, episcopul Dunării de Jos, scos din scaun în 1947, a murit în 1948 la Galați.
7. Lucian Triteanu, episcop de Roman, scos din scaun în 1947, a murit tot la Roman în 1953.
8. Veniamin Nistor — episcop al Caransebeșului, scos din scaun în 1949, a murit în 1963 și a fost însmormîntat la Schitul Sf. Ioan Botezătorul de lângă Alba Iulia.
9. Atanasie Dincă, locțiitor de episcop la Rîmnicul Vilcea, scos din scaun și trimis la Căldărușani, unde a și murit.
10. Grigore Leu, episcop al Hușilor, scos din scaun. A murit în această situație la Huși, în condiții încă neelucidate, în martie 1949.
11. Emilian Antal, locotenent de arhiepiscop al Bucovinei, cu sediul la Suceava, scos din scaun și trimis la Minăstirea Toplița, unde a și murit în 1973.
12. Veniamin Pocitan, vicar la București, scos din funcție. A murit la mănăstirea Cernica.
13. Pavel Serpe, vicar patriarhal, scos din funcție și trimis la Curtea de Argeș, unde a și murit.
14. Valeriu Moglan, vicar la Iași, scos din funcție. A murit la mănăstire.
15. Teodor Scorobet, vicar la Sibiu, scos din funcție. E însmormîntat la Rășinari.

Tactica acestor îndepărtări a fost aceea de a-i înfricoșa pe cei care rămîneau.

Dar cel dintîi care nu s-a lăsat înfricoșat a fost tocmai episcopul Oradei, dr. Nicolae Popovici, pe care îl reasezăm astăzi în cuvenita lui casă vesnică. El s-a jertfit pentru toți și în numele tuturor. Episcopul Nicolae Popovici, împreună cu toți ceilalți, sînt lafa curată și adevărată a Bisericii Ortodoxe Române. Ei sînt o mărturie înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu despre păstrarea acestei fete curate a Bisericii.

Jertfa lui Nicolae Popovici este o jertfă care, fără îndoială, a făcut posibilă rămînerea lîngă credincioși a celorlalți ierarhi, aceștia arzînd odată cu credincioșii și pentru ei, pentru că să-și îndeplinească în condiții de risc și de suferință în conștiință, datorită de a asigură continuitatea vieții creștine, pregătirea și hirotonia de preoți, botezurile, cununile, săvîrșirea Tainelor, însmormîntările, într-un ev întunecat în care ochii n-au fost lăsați să vadă, și rațiunea n-a fost lăsată să judece drept și să spună adevărul. Biserica, prin slujirea și slujitorii ei, L-a mărturisit însă pururea pe Dumnezeu.

Știm de la martori care sînt chiar acum împreună cu noi — Părintele diac. dr. Teodor Savu — că atunci cînd Prea Sfințitului Nicolae Popovici i s-a propus să-și părăsească Eparhia și să se expatrieze, promițîndu-i-se chiar un viitor de patriarh la reîntoarcere, a refuzat categoric, spunînd că de aici, din interior, vrea să-și apere cu orice risc Biserica și Neamul („Tel. rom.” 5—8, 1991). Așa a și făcut, și așa i-a sfătuit să facă pe toți colegii lui din Sfințitul Sinod.

O incursiune în traectoria vieții lui ne descoperă în Nicolae Popovici un mare cărturar — specialist în teologia sistematică — un bun cuvîntător, cu deosebite însușiri pastorale, un mare român și, în toate, un om de altitudine. Un fierbinte, nu un căldicel.

S-a născut în Biertan, jud. Sibiu, în acea localitate în care în 1775, a fost descoperit un „donarium”, o tăbliță de donație către biserică din sat a unui candelabru sau policandru de bronz, de care era atîrnată tăblița, avînd pe ea inscripția *Ego Xenovius votum posui*, în traducere: *Eu Xenovius am făcut această danie*, sub inscripție avînd un disc, tot din bronz, avînd în el monograma lui Hristos. Savanții au stabilit, după criterii științifice bine alese, că tăblița e din sec. IV.

Iată deci încă o dovadă că în secolul IV eram creștinii, aveam biserici, deci și preoți și episcopi, și vorbeam limba latină. Nu e nici o mirare, atîta vreme cît din aceeași epocă avem biserici în Dobrogea, păstrate pînă azi, și știm că un episcop dobrogean a luat parte în anul 325 la Sinodul I ecumenic de la Niceea, din Asia Mică. Nu sîntem creștinii din preajma milenului II, cum sînt alții din jurul nostru.

Pe această vatră de veche credință ortodoxă, pe care se vorbea limba latină, a venit în lume în 1903, episcopul Nicolae Popovici. A făcut studii la Dumbrăveni (1914—1919), la Sibiu la Școala normală Andrei Șaguna (1919—1922), la Brașov la Liceul Andrei Șaguna (1922—1923), la Academia teologică „Andreiană” din Sibiu (1923—1927). Ia licența în 1931 și doctoratul în 1934 la Cernăuți. Apoi mitropolitul Nicolae Bălan îl trimite la studii în străinătate, la Atena, München, Tübingen, Leipzig, Breslau, iar în 1932 se întoarce profesor universitar la Sibiu (1932—1936). Tuns în monahism la Minăstirea Cozia, e ales episcop de Oradea și, la 1 iunie 1936, e hirotinit arhieru la Sibiu. La 28 iunie 1936 e instalat la Oradea în scaunul rămas liber după un mare episcop: Roman Ciorogaru, trecut la Domnul.

Încă înainte de alegerea ca episcop publicase o serie de cărți de mare valoare, și a continuat să scrie cu aceeași rivnă și după alegere. Numele său apare pe coperta unei cărți în 1942 „Lespezi de altar”, și de asemenea în paginile multor reviste, precum *Revista teologică*, *Telegatul român*, *Lumina satelor*, *Legea românească* s.a. (v. Mircea Păcurariu, „Două sute de ani de învățămînt teologic la Sibiu”, 1986, p. 326).

N-a avut însă parte de un episcopat liniștit și tihnit. În 1940 Dictatul de la Viena include și Oradea în teritoriul ocupat cu silnicie și cu nedreptate, împotriva tuturor drepturilor istorice care arată Ora-

dea ca teritoriu românesc, locuit de români, cu voievozii lor și cu trecutul lor românesc, de la *Facerea* neamului nostru încoace.

Episcopul Oradei Nicolae Popovici a vrut în 1940 să rămînă cu credincioșii săi, așa cum a făcut la Cluj Nicolae Colan. Dar n-a fost lăsat. A fost arestat, întemnițat — chiar după spusele sale — și apoi, la 4 oct. 1940, a fost expulzat peste nouă granițe, în România. Este de mult celebră fotografia unui tren de marfă, care în ușa unui vagon de animale, are, printre alții, și pe episcopul Oradei Nicolae Popovici. Este fotografia rușinii celor care l-au silit să urce într-un asemenea vagon.

Mai tîrziu își va aduce aminte de acele evenimente și de acele zile și va evoca Viena cu tristețe, și desigur nu orașul, cît pe cei care, de acolo, cu silnicie ne-au rînduit destine nedrepte: „*Viena dictatului italo-german, Viena orașul blestemului și a tuturor nenorocirilor ce s-au abătut peste Transilvania românească în ultimele veacuri*”, scria el (Legea rom. 1 oct. 1946, p. 1). Dar încheia creștinește: „*Nici un gînd de răzbunare*”.

Cînd la 1 octombrie 1946 delegația română se întorcea de la Conferința de pace de la Paris și făcea un popas la Oradea, episcopul Nicolae Popovici o întîmpina, printre altele cu cuvintele: „*Românii nu deschid astăzi temnițe, nici nu dezlanțuiesc teroare ci, amăsurații firii lor bune și profund creștine, întind și deschid cu bună credință cea mai înțeleasă mină de înțelegere și colaborare pentru binele și prosperarea viitoare a Țării*” (idem, p. 2).

Mai avea încă speranța într-un viitor mai bun. La Crăciunul lui 1944 se întorcea de la Beius, unde se refugiase episcopia, la Oradea, în casa ei, cu care prilej întreg orașul l-a sărbătorit pe episcopul expulzat în 1940, cu cinste și venerație.

În ziua de „Sf. Nicolae” 1945 au găsit o nouă ocazie de a-i omagia, cu prilejul zilei numelui, iar la 28 iunie 1946 l-au sărbătorit cu prilejul împlinirii a zece ani de la intronizarea la Oradea.

Orădenii își adorau eroul și nu scăpau prilejul de a i-o arăta.

În acest timp el s-a apucat de zor de reorganizarea eparhiei. Întemeiază un cîmin pentru orfani de război, la Beius, organizează colecte pentru cei infometati de seceta din Moldova, trimite pastorale pline de mîez, de învățături creștine, dar și de întreținere a sentimentului național, a datoriei față de Patrie, de integritatea ei și de curătenia ei sufletească, pe linia celor mai vechi și mai frumoase tradiții ale poporului românesc.

Dar nu i-a trebuit mult ca să simtă că asupra țării se alcătuiua pe neudeva involucrii de nori negri, ce urmau să se abată ca un uragan distrugător. Înălturarea episcopilor de care am vorbit mai înainte îi va confirma presiunțile. De dînsul nu s-a atins de la început, fiindcă era eroul anului 1940.

El simți însă că e de datoria lui să prevină țara, să-și prevină credincioșii că ceva cumplit se pregătește. Scria într-o pastorală, fără ocloșurii și fără echivocuri care să-l pună la adăpost de eventuale trageri la răspundere, că există „*sullele care stau în simbria vrăjmașilor noștri și care caută, în iel și chip, să slăbească și, dacă s-ar putea, chiar să nimicească tăria credinței și unitatea sulletească a neamului nostru*” (Pastorală, Înviere, 1946).

Aluzia la cei veniți de prin ascunzîșuri streine, de pe la Moscova, să ne atezeze și să ne slăbească, și să ne dezbine ca neam, era mai mult decît limpede.

El chema la rezistență, încurajînd credința în rădăcinile noastre solide și rămînerea hotărîtă pe aceste temeiuri: „*Vinturile care bat — aluzie la vînturile noii ideologii — nu împrăștie niciodată grîul cel greu și curat ca aurul, ci împrăștie doar pleava cea ușoară și goală; nici nu scot din rădăcini stejarii cei puternici ci doar arborii găunoși și scorbuoși*” (idem).

În calea vînturilor care vin, să rămîneți grîu curat, să rămîneți stejari puternici, îndemna el.

Episcopul Nicolae Popovici era adînc ancorat în realitatea românească și ortodoxă.

Încă nu era războiul terminat și el s-a dus pe linia întia a frontului, și la Svetnov, în Moravia, le-a vorbit soldaților oprindu-se asupra a două realități care trebuiau să-i însuflețească și să dea conștiință lui de luptă și jertfei lor.

„*Ardealul e inima și cetatea românismului, le spunea el. E leagănul plămîdrii noastre ca neam de două ori milenar. Este izvorul de energii creatoare și valori spirituale*”. Și le mai amintea:

„*Sîntem un popor adînc creștin. Credința ne-a fost cheia de boltă a rezistențelor seculare în trecut. Ea ne va păzi și apăra și în viitor*” (Leg. rom. XXVII, 15—16, 1945).

De pe la mijlocul anului 1946, cum spuneam și mai înainte, cu toate asigurările că poporul român i se pregătea un Paradis terestru, episcopul Nicolae Popovici a început să înțeleagă că nu va fi chiar așa și că, în față, e doar un „necunoscut” — cuvîntul e al lui (28 iunie 1946) — și nu cu chip de Paradis, ci mai degrabă de Iad.

Regimul care se instaura violent, pas cu pas, începea să-și arate colții. Ținta era distrugerea vechilor instituții, răsturnarea valorilor, pervertirea cuvintelor și, pe neudeva, în taină, în instituții specializate și cu specialiști ca Nicolski, se pregăteau închisorile gata să înghită țărani, studenți, preoți, monahi, intelectuali, tot ceea ce putea împiedica instaurarea „noii ordini”, foarte asemănătoare cu cea abia învinsă, a lui Hitler.

Episcopul Nicolae Popovici a devenit repede incomod. Biserica încerca o tactică nouă de supraviețuire — nouă, față de cea a ierarhiei ruse din 1917—1918 — dar nu s-ar putea spune că nu dibuia, pentru că în față ei erau, așa cum observase Nicolae Popovici, *numai necunoscutele*. Dacă și-a găsit sau nu, atunci și mai tîrziu, drumul cel bun de supraviețuire, rămîne la judecata istoriei. Toate elementele acestei judecăți există și ele își așteaptă distanța care să limpezească vederea istoricilor, și să le asigure obiectivitatea. Nu judecățile pripite dar verdict adevărate. Nici judecățile improvizate și culpabilizatoare, ca să disculpe alte categorii care n-au ridicat nici un deget în apărarea Bisericii.

Nicolae Popovici și-a manifestat, în cîteva probleme care s-au pus în epocă, puncte de vedere net împotriva regimului. Chiar dacă ele erau, în adîncul sufletelor, ale tuturor, el a fost acela care le-a dat glas, cu curaj și, bineînțeles, cu risc. Ele nu s-au înscris ca atare nicăieri în acte oficiale, dar cei apropiați lui le-au cunoscut și le-au mărturisit.

Biserica l-a avut pe Nicolae Popovici spre cinstea ei și a lui. În mai multe rînduri s-a opus scoaterii religiei din școală, în cuvîntări rostite la Sibiu și Oradea.

S-a opus blamării memoriei lui Andrei Șaguna, pe care anumiți istorici au vrut să-l scoată din istoria și din sufletul Transilvaniei, ca să slăbească sufletul românilor și să-l corupă mai ușor, bînuind în atașamentul față de Șaguna o rezistență mai tenace, pe baza unor tradiții românești mai puternice, multe din ele pornind chiar de la Șaguna. Episodul a pornit de la o expunere a fotografiei lui Șaguna la Oradea într-o companie compromițătoare, ca la un stîlp al infamiei, răstălmăcindu-i vorbe și fapte. Nicolae Popovici n-a putut îndura blamarea Sfințitului rezistenței Transilvaniei în vremuri grele, și a spus-o.

S-a opus deschis interzicerii unor tradiții locale, pascale, de priveghere în catedrala cu lună din Oradea, din Vinerea Mare pînă în noaptea Învierii în care era implicată și oștirea. Căci și oștirii i se pregătea o mutilare și o separare de Biserică. Nicolae Popovici n-a admis nici aceasta.

Despre toate acestea scrie frumos Părintele Diac. dr. Teodor Savu, martor ocular (T. R. 5—8, 1991).

În octombrie 1950, la vîrsta de 47 de ani, episcopul Nicolae Popovici a fost pus în retrageră. Teama de el, de caracterul și de intranșigenta lui, de atitudinea lui tranșantă, era prea mare și, prin măsura luată împotriva lui, trebuiau înfricoșati sinodalii vremii și obligați să caute alte soluții de supraviețuire, decît opoziția deschisă care era amenințată cu decapitarea, și Biserica și-ar fi pierdut structurile, adică tocmai mijloacele de existență. Ceea ce n-a fost ușor, și Biserica a fost mereu într-o alergătură fără răgaz, în apărarea bisericilor, ca să rămînă deschise, să nu se împlume ca în Rusia, a școlilor teologice, care să garanteze viitoare generații de slujitori, a preoților care să poată trăi, a tuturor posibilităților de care să se folosească credincioșii spre a-și păstra credința, obiceiurile și speranța în zilele mai bune. Așa făcuseră strămoșii noștri și în trecut în cele mai grele epoci de împilare, mai ales în Transilvania. Exemplul lor trebuie urmat.

Episcopul Nicolae Popovici a fost un adevărat martir al curajului creștin, căci și-a apărât convingerile cu prețul scoaterii din scaun și a trimiterii la Minăstirea Cheia, unde a mai supraviețuit zece ani, bol-

nav și în lipsuri, dar cu statura spirituală mereu pe verticală impecabilă, simbol al rezistenței creștine ortodoxe, în vreme de cumpănă și prigoană. A fost modelul rezistenței absolute, farul călăuzitor al celor ce au încercat, în același scop, rezistențe diplomatice, pe vechi modele istorice.

M-aș ruga să mi se acorde în finalul acestei evocări, și al acestui smerit și omagial *Cuvînt de bun venit* la Oradea, în catedrala sa, de la Biertan, unde a dormit și s-a odihnit 32 de ani, să mi se acorde privilegiul unei evocări personale.

Socotesc o mare cinste, faptul de a fi cel care, ca Mitropolit al Ardealului, împreună cu orădenii, primim astăzi acasă pe episcopul Nicolae Popovici. Era născut în același an cu tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte. Pe Nicolae Popovici îl văzusem în timpul studenției și îl admiram ca teolog și, mai ales, pentru că aveam printre colegii studenți trimiși de el, cu burse speciale, să facă teologia la București și să-i pregătească fie pentru ierarhie, fie pentru misiune preotească, așa cum făcuse Mitropolitul Nicolae Bălan cu tinerii vremii sale, trimițîndu-i la studii peste hotare. Așa au fost trimiși în străinătate Părintele Stăniloae, Păr. Bogodae, Păr. Liviu Stan, Mitropolitul Nicolae Mladin și însuși Episcopul Nicolae Popovici. Urmind exemplul Părintelui său duhovnicesc, al lui Nicolae Bălan, Nicolae Popovici a trimis la București oameni valoroși, dintre care aș numi pe colegii mei mai mari, pe Teodor Damsa, pe Petre Horhoianu, pe Nicolae Bordașiu și mulți alții. La București se știa: aceștia au viitorul asigurat de episcopul Nicolae Popovici!

În anul 1949, silit să mă ascund în Transilvania, cu o condamnare în lipsă de 7 ani temniță grea, din februarie 1949 m-am ascuns o lună la Institutul Teologic din Cluj. Cum de la București fugisem numai cu anul III terminat, în iunie 1949, cu concursul direct al răposatului profesor Nicolae Balca, și al Păr. Rector Munteanu, am dat într-o lună toate examenele anului IV și licența, în fața P.S. Nicolae Colan și a unei comisii de teologie sistematică. A doua zi, la încheierea anului școlar, anul IV a fost invitat în sala de recepție a episcopului Clujului și eu am tînut, ca premiant, în numele colegilor, discursul de sfîrșit de studii. E publicat în revista clujeană „Renasterea” din iulie 1949. Ei bine, la această festivitate a fost prezent, ca episcop de Oradea, și Prea Sfințitul Nicolae Popovici. Am fost foarte emoționat atunci și sînt și astăzi la fel de emoționat și de recunoscător. N-am putut bănui atunci că tocmai eu voi slui la reînnoirea lui, iar lui Nicolae Colan îi voi fi succesor la Sibiu. Părintele Nicolae Balca, la care mi-am susținut teza de licență, acceptată în ciornă din cauza împrejurărilor în care mă aflam și pe care el le cunoștea, — adică condamnarea în lipsă — le-a suflat la ureche celor doi episcopi cine era vorbitorul, în vîrstă atunci de 22 de ani! Erau oameni curajoși și socoteau cauza noastră a tineretului dreptă, ca și cauza lor.

Astăzi, săvîrșim toți, Biserica Ortodoxă Română, avînd eu și cuvînt de înaltă prețuire pentru cel adus aici spre vesnică odihnă din partea P.F. Patriarh Teoctist, săvîrșim toți, cler și popor din Eparhia Oradei și din cuprinsul Mitropoliei Ardealului, Crișanei și Maramureșului, un act de dreptate istorică, un act de restaurare în drepturile ierarhice firești ale Prea Sfințitului erou și martir al neamului și credinței noastre strămoșești, episcopul Nicolae Popovici.

Fie ca exemplul dăruirii, dirzeniei și jertfei lui, să fie pentru noi toți imbold și exemplu, de păstrare și de apărare a valorilor fundamentale ale ființei românești, credința, limba și neamul. Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii.

Oradea
28 august 1992

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Cuvînt la reînnoirea în catedrala din Oradea a osemintelor episcopului Nicolae Popovici (+ 1960).

Lumea de mîine

Acesta este titlul unei lucrări, apărute în 1991, care aduce selecții din gîndirea lui Constantin Noica, filozoful de la Păltiniș. Cartea este oarecum o regăsiere, chiar dacă numai parțială, a unui capitol spiritual acumulat de filozof, cu scopul ca cititorii să aleagă pentru hrana lor spirituală. Cartea reprezintă ideea de cugetare filozofică concepută de C. Noica, cu o jumătate de veac în urmă, cînd filozoful a cunoscut fericirea aproape ca pe elementul unei înzestrări biologice, și a știut să o plimbe peste viață în lume, cu grația pe care o au sfinții și înțelepții, căci a dus o lungă vreme, începînd cu anul 1948, o viață de mizerie: zece ani de domiciliu obligatoriu la Cîmpulung, apoi șase ani de reclusiune. În timpul domiciliului obligatoriu la Cîmpulung a trăit din meditații de matematică, sau limbi străine cu cinci lei ora și totuși a declarat că această perioadă a fost benefică în viața sa, căci închisoarea i-a fost o perioadă de primenire spirituală, poate în înțelesul că atunci cînd încetează puterile omului începe ajutorul lui Dumnezeu.

Cartea începe cu o autoprezentare a autorului așa cum apare ea în scrierile sale: Concepte deschise (1936), Două traduceri și o trecere spre idealism, (1943), Devenire, întru ființă (1950), Douăzeci și șapte trepte ale veacului (1968), Sentimentul românesc al ființei (1978), Tratatul de Ontologie (1981) și altele.

La capitolul Des-cifrare — des-tălnire, face o mărturisire a puterilor spiritului, pentru că spiritul se întoarce la sine iar filozofia este una din formele de întoarcere a spiritului la sine. Biserica, comunitatea creștină, este o unitate vie prin trăirea în spirit, care este o trăire dinlăuntru.

Din capitolul: Pentru o reabilitare a individului, reținem afirmarea că s-a ajuns a nu mai avea simțămîntul păcatului. Poate sistemele noastre educative nu învață pe om să se înțeleagă pe

sine, să se cunoască, să progreseze. Ceea ce e plin de „frumusețe” e că nici unul, aproape, nu învață să se învînovească și să se răscumpere îspășind, iar fără un sentiment al păcatului, fără o conștiință a vinei, individuale nu există împlinire sufletească. Ba, pe deasupra sîntem lipsiți de încredere în noi, căci nu avem în capacitatea de a nu face rău: sîntem astfel secați de adevăratele izvoare morale.

„Într-un cuvînt nu știm să cerem iertare, adică îspășirea vinei, absolvire a vinei... Progresăm, dar stăm de fapt pe loc. Doctrinile noastre ne fac să progresăm în îndeminare, în specialitate, dar nu pe plan moral, iar tocmai acest sentiment al păcatului care singur ne-ar putea imputernici, nu este printre virtuțile noastre”.

Din capitolul Sfaturi și veacurile de cultură, reținem trimitera la trei exemple de vrednicie: Eminescu, Iorga și Mircea Eliade. Dar nu uită pe Gheorghe Lazăr, de la Avrig, care a trebuit să se supere pe superiorii lui din Sibiu și să vină la București să convingă pe boieri să săvîrșească miracolul acela care este Școala românească, ca să învîțăm buchile românești și să citim în cartea cea mare a spiritului.

În capitolul: Un sfat al credinței nelimitat, C. Noica introduce în vorbire un teolog care face întrebuințarea de vorba fericitului Augustin: „Iubește și fă ce vrei”, cu înțelesul că cine iubește nu face ce vrea ci ceea ce trebuie, fiindcă orice dragoste este pînă la urmă dragoste către Dumnezeu.

Prin această lucrare ca și prin cea intitulată: Rugați-vă pentru fratele nostru Alexandru, prestigiosul gînditor C. Noica, se încadrează în zbulucimul omeniilor universale nădăduind într-un fel de împlinire a vremii, fericit al omului în lumea de mîine.

În acest volum opera lui C. Noica este valorificată așa cum trebuie. Alese cu talent și cu mult spirit critic, textele care alcătuiesc cartea constituie un fel de prolegomena în gîndirea filozofului de nuanță creștină Constantin Noica.

Nicolae Neaga

LUCIAN BOLOGA ȘI PSIHLOGIA VIEȚII SALE

(Urmare din pag. a 3-a)

au cauze multiple: evenimente din viața oamenilor: boala, moartea, eșecuri școlare-profesionale, eșecuri pe planul vieții intime; evenimentele naturale și cosmice (furtuni, tunete, fulgere, cutremure, inundații, explozii solare etc.); interpretări științifice ale fenomenelor naturii, cosmosului, vieții; reușitele sociale, salvări de la moarte, vindicări; evenimente istorice ș.a. Efectele acestor fenomene psihice sînt, în ordinea ponderii: întărirea credinței, menținerea sau diminuarea ei.

Lectură la interval de șase decenii, lucrarea psihologului și pedagogului sibiuan Lucian Bologa „Psihologia vieții religioase” rezistă timpului și, mai mult, poate constitui un reper stimulativ în continuarea și aprofundarea studierii fenomenelor de psihologie religioasă, firește, în perspectiva gîndirii teologice, filosofice și psihologice contemporane. De aceea considerăm că *reeditatea* ei reprezintă un act de restituire culturală și oferă șanse de acces la această lucrare de debut în literatura noastră de specialitate a generațiilor de studenți ai profilurilor teologice, a oricărui om de cultură.

Ortodoxie, Catolicism și Catolicism de rit bizantin, la o recentă consfătuire la Geneva*

După cum se știe există câteva organizații creștine internaționale, apărute în secolul nostru, care au redescoperit porunca și dorința Mintuitorului ca toți creștinii „să fie din nou una”, adică să se regăsească în unitate. Una din aceste organizații este „Consiliul Mondial al Bisericilor” cu sediul la Geneva și care adună la un loc aproape toate Bisericile creștine din lume, alta este „Conferința Bisericilor Europene” care adună Bisericile creștine din continentul european, cu excepția Bisericii Romano-Catolice, care nu e membră nici în una, nici în cealaltă. Participă totuși la unele activități ecumenice, cum ar fi la lucrările Comisiei „Credință și Constituție” din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, iar cu Conferința Bisericilor Europene se organizează întâlniri din patru în patru ani la nivelul Conferinței episcopilor catolici din Europa.

Romano-catolicii nu participă la viața acestor organizații ca membri, deoarece ei se consideră Biserică universală și n-ar avea o motivație eclesiolgică care să le permită să intre oficial în astfel de adunări de alte Biserici. În unele țări, în Consiliile Ecumenice locale, Romano-Catolicii și-au permis totuși să nu tină seama de recomandările centrale și să intre totuși în astfel de Consilii.

Am făcut această introducere pentru a arăta că, în cadrul acestor organizații creștine internaționale, există preocuparea permanentă, zilnică, de felul cum se desfășoară viața creștină în lume, de problemele cu care se confruntă creștinii, cu care se confruntă Bisericile. Membrii acestor organizații analizează permanent situația relațiilor inter-bisericice, încercând să abordeze aceste relații dintr-un punct de vedere ecumenic, adică încercând să găsească soluții de împăcare, de reconciliere și, mai ales, de lucrare împreună a Bisericilor acolo unde se poate.

O ultimă analiză a unor probleme care au apărut după evenimentele din 1989 din Est, a fost problema Bisericilor foste unite, astăzi Biserici catolice orientale de rit bizantin, cu privire la modul cum se integrează ele în creștinătatea de azi și dacă, și ce fel, și cum creează ele probleme noi, prilejuind satisfacții sau insatisfacții celorlalți Biserici creștine. Organizațiile creștine internaționale au constatat mai ales insatisfacțiile și, mai ales, cele provocate Bisericilor Ortodoxe, nu numai din România ci și celor din Cehoslovacia, Ucraina, Bielorusia și chiar și celor din Orientul Mijlociu și, în special, Bisericii din Ierusalim. De altfel problema a fost pusă mai întâi de Biserică Ierusalimului și apoi de a Cehoslovaciei și de a Rusiei.

În Conferința Bisericilor Europene, de pildă, problema s-a discutat în noiembrie 1990, la Consiliul Mondial al Bisericilor problema s-a discutat în septembrie 1991, în ambele organizații, încercându-se mai întâi să se cunoască exact dimensiunile și cauzele crizei pentru ca să se recomande soluții ecumenice pentru rezolvare, cu referire specială la criza apărută între Bisericile Ortodoxe și Biserică Catolică Orientală de rit bizantin mai ales pe tema proprietății asupra lăcașurilor de cult. Principiul care motivează preocuparea organizațiilor ecumenice de aceste probleme, este: „dacă un mărul suferă, toate mărdulele suferă împreună” cum spune Sf. Pavel în Epistola către Corinteni. Cele două întruniri ecumenice, din 1990 și din 1991, au studiat noile relații dintre Ortodoxie și ceea ce a devenit „uniația” după 1989, adică după Revoluția care a dat din nou dreptul Bisericilor unite la existența legală. În documentele elaborate de aceste două sesiuni, ale celor două organizații creștine internaționale, s-a stabilit un principiu: S-a condamnat clar orice rea întrebuințare, din partea oricui, a noii libertăți religioase câștigate, și s-a respins folosirea violenței în rezolvarea problemelor și a tensiunilor dintre Bisericile creștine. S-a recomandat dialogul, în spirit de reconciliere ca mijloc de rezolvare a litigiilor. S-a stabilit și o măsură concretă, și anume alcătuirea unei misiuni alcătuite din reprezentanți ai Consiliului Mondial al Bisericilor și din reprezentanți ai Conferinței Bisericilor Europene, care să viziteze Bielorusia, Ucraina, Cehoslovacia și România, și să prezinte un raport asupra relațiilor dintre Bisericile Ortodoxe din aceste țări, și Bisericile Catolice Orientale de rit bizantin.

Așadar au fost trei etape. Prima, cele două discuții în cadrul celor două Organizații numite mai înainte, a doua, stabilirea echipei ecumenice care să viziteze aceste țări, iar a treia etapă a fost organizarea, pe baza raporturilor misiunii din țările de Est, a unei Consultații la Geneva între reprezentanții ai Consiliului Mondial al Bisericilor, ai Conferinței Bisericilor Europene, ai Bisericilor Ortodoxe din toată lumea, ca participare unor reprezentanți ai Vaticanului.

Ei bine, toate aceste trei etape au fost realizate. Vizitele s-au făcut în Cehoslovacia și România între 26 februarie și 6 martie 1992, iar în Bielorusia și Ucraina între 30 aprilie și 8 mai 1992. Ca urmare a vizitelor și ca urmare a rapoartelor întocmite de membrii Comisiei, s-a convocat la Geneva între 30 iunie și 6 iulie 1992. Au participat cele mai înalte personalități din organizațiile creștine amintite de pildă Arhiepiscopul Aram Keshishian, președintele Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor, Jean Fischer, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene, fiecare din ei cu stafful lor, apoi au luat parte, bineînțeles, delegații care au făcut vizitele în țările Răsăritene în frunte cu cei doi președinți pastorul Jacques Maury din Franța, fost președinte al Federației protestante din Franța, o personalitate foarte cunoscută în lumea creștină și în lumea ecumenică, și Doamna Jane Mayland, din Anglia, de asemenea o foarte cunoscută personalitate în lumea ecumenică care, de fapt, au și co-prezidat întrunirea de la Geneva, dintre 30 iunie și 6 iulie 1992. Sigur că, au fost reprezentate toate cele 14 Biserici Ortodoxe Canonice din lume, care au avut cel puțin câte un reprezentant la această întâlnire.

Cu regret trebuie să spun, precum cu regret am primit toți faptul și la Geneva, că Romano-Catolicii au refuzat să participe. Deși a fost invitat Consiliul pontifical pentru unitatea creștinilor, prezidat de cardinalul Edward Cassidy, având ca vicepreședinte pe episcopul Pierre Duprey, și a fost de asemenea invitat secretarul general al Conferinței episcopilor catolici din Europa Mgr. Ivo Fűrder din Elveția, ambele organisme catolice au refuzat participarea, pe motiv că problema preocupă cele două Biserici și ea poate face doar obiectul unor discuții bilaterale. Atât Consiliul Ecumenic, precum și Conferința Bisericilor Europene n-ar trebui să se amestece în astfel de probleme.

Sigur că nu aceasta a fost și opinia acestor două organizații, deoarece amândouă se ocupă de toate problemele religioase care preocupă și Europa și întreaga lume de astăzi. O prezentă, așa zice indirect, catolică, a fost totuși la această reuniune de la Geneva, dar mai bine nu era. Tocmai în acele zile a fost dată publicității o scrisoare către episcopii catolici din lume a cardinalului Joseph Ratzinger, prefectul Congregației pentru doctrina credinței, ceea ce era înainte închișia sau „Sintul Oficiu”, deci acea Congregație care se ocupă de problemele de doctrină. Ei bine, cardinalul Ratzinger, cu câțiva timp înainte (28 mai 1992) a publicat o Scrisoare către episcopi, în care tezele erau următoarele:

1. Unitatea se face numai în jurul papei;
2. Biserica se definește ca și comuniune, dar numai cu papa;
3. În Scrisoarea cardinalului nu se mai vorbește de Biserici surori, așa cum se vorbea în documentele Conciliului Vatican II, ci se vorbește de Biserici particulare care, rupte de papa, sînt niște existențe incomplete, rănite. Chiar acesta este cuvîntul întrebuințat în Scrisoare: rănite. Ca niște oameni purtători de rane, care nu sînt întregi. În această Scrisoare este evidentă o schimbare de atitudine, de eclesiolgie, și acest lucru din urmă este de fapt cel mai grav. Să zicem că asupra atitudinii se mai poate discuta, ea se mai poate schimba, dar e o schimbare de eclesiolgie, care ne întoarce la 1870, adică la epoca Conciliului Vatican I, acela care a decretat oficial primatul papal, infailibilitatea ș.a.m.d. Acest lucru e ceva care dă de gîndit.

Toate acestea fuseseră clar corectate de Conciliul Vatican II, de aceea Scrisoarea a surprins la Geneva fiind socotită ca un fel de revenire la situația din secolul trecut, la sinodul de la 1870.

Mi-a telefonat cineva din cercurile Vaticane, cu bune cunoștințe despre tainele locului, care mi-a explicat că la Roma se cam profită de boala papei și se reiau teze conservatoare menite să împiedice dialogul cu celelalte Biserici. S-ar părea că se vrea reintroducerea dictatului care, tradus pe înțelesul tuturor ar însemna: vrem unitatea creștinilor, dar numai prin întoarcerea tuturor la catolicism. Așadar, vechea, învechită, neproductivă teză a întoarcerii! Vrem unitate dar întoarceti-vă la noi! Ori, dialogul sub dictat e un non-sens și o contradicție în termeni. Dialog și dictat sînt termeni care se exclud, după toate logicele posibile.

Consultația de la Geneva a avut drept subiect, drept temă, relațiile dintre Bisericile Ortodoxe și cele Catolice de rit bizantin. Aș vrea să se observe că lumea teologică de toate confesiunile, nu mai

întrebuințează termeni ca „Biserica Unită” sau „Biserica greco-catolică”. De altfel în documentul elaborat de această Consultație de la Geneva nu apare decît așa. Ca să înțelegă toată lumea despre ce este vorba, mai apare din cînd în cînd termenul „unit”, dar altfel apare mereu termenul propriu astăzi, declarat de altfel de către Codul canonic roman: Biserica Catolică Orientală de rit bizantin. Fosta Biserică Unită sau „greco-catolică” sau „Biserica română unită cu Roma” este de fapt Biserică catolică. Biserica purtătoare a numelor unită sau greco-catolică nu mai există. A dispărut. Ea a fost înghițită de Biserica Romano-Catolică în întregime. Ea nu mai este Biserica Ortodoxă de la 1700, unită cu Roma. Așa a fost atunci dar nu mai este astăzi așa. Nu mai are nimic Ortodox în ea. Doar ritul e Oriental, dar ritul e o practică locală sub raportul strict al formelor exterioare. Dogmatica e însă exclusiv catolică.

Spus în termeni populari, mai pe înțeles, Uniții au fost papistași și totuși! Și uniți dintre ei nici nu știu. Lumea simplă mai ales. Nu li se spune. Ar fi onest să li se spună. Să se știe. Ori consideră cineva că a fi catolic e de rușine? Noi nu credem. Dar dacă nici foștii uniți nu cred. De ce n-o spun să știe toată lumea: noi sîntem catolici după credință! Dar problema mai are și alte implicații. Dacă Biserica greco (adică Ortodoxo)-catolică de la 1700 și 1948 nu mai există, dacă și-a pierdut de tot caracterul ortodox, atunci în dialog nu mai sînt trei Biserici: Ortodoxă, Romano-Catolică și Catolică orientală de rit bizantin. Ritul, cum am spus mai sus, nu conține elemente eclesiolgice, dogmatice, fundamentale. Ritul e ceva exterior, formal. De altfel de aceea a și fost acceptat de Roma. Tocmai pentru că nu conține elemente deosebite doctrine. Așa înțit, în fapt, e vorba doar de două Biserici. Pe de o parte Biserica Ortodoxă, pe de altă parte Biserica Catolică, cu această anexă care este ritul bizantin.

Dar să revenim la Consultația de la Geneva unde, Biserica Ortodoxă Română, a fost reprezentată de Mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală și de Părintele Profesor Dr. Mircea Păcurariu, profesor de Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Decanul Facultății de Teologie a Universității din Sibiu, un istoric bine cunoscut, și de mare valoare și, prin urmare un bun cunoscător al problemei. Adică al problemei relațiilor dintre Ortodoxie și Catolicism de-a lungul vremii.

Voi încerca să punctez mai departe elementele principale ale discuțiilor și hotărîrilor, așa cum se află ele în Documentul elaborat la sfîrșit de către Consultația de la Geneva la care am luat parte. Cele mai multe din afirmațiile mele vor fi de fapt citate din Documentul elaborat de Consultație, deci de toate Bisericile din Europa și din lume, acestea din urmă fiind reprezentate de membrii Consiliului Mondial al Bisericilor. Cele din Europa au fost reprezentate de participanții din Conferința Bisericilor Europene. Documentul, prin urmare, n-a fost elaborat de ortodocși, care ar fi putut cădea sub incidența subiectivității. Au fost și ortodocșii de față, dar Documentul a fost în principal elaborat de cei care au convocat Consultația. Aș remarcă mai întâi câteva observații generale. De pildă s-a exprimat „compasiunea pentru suferințele îndurate de Bisericile Ortodoxe și cea Catolică Orientală de rit bizantin în timpul regimului comunist de opresiune și s-a luat notă de modul în care, în secolele trecute, credincioșii ortodocși au fost oprimați prin impunerea obligatorie a Bisericii Catolice Orientale de rit bizantin de către stăpînitorii politici, în vreme ce proprietățile Bisericii Ortodoxe au fost confiscate sau distruse”.

E un citat din Document, în care se face, după cum se vede, dreptate și unora și altora în virtutea realităților, care au intrat de mult în categoria faptelor istorice. Nimeni nu neagă, mai spune Documentul, dreptul credincioșilor din Biserica Orientală de rit bizantin de a avea biserică. Dar nu pe baza principului „Restitutio in integrum”, ci pe baza numărului și a dirințelor credincioșilor de a aparține unei Biserici sau alteia, deoarece, și iarăși citez: „credincioșii sînt adevărații proprietari ai bisericilor”. Cînd facem noi ortodocșii afirmația aceasta, se spune că o facem pro domo. Iată că de data aceasta afirmația e făcută de toate Bisericile împreună!

Un exemplu concludent: cînd o mare parte din catolici s-au protestantizat în secolul al XVI-lea, germanii, țările scandinave pînă și sașii de la noi din Transilvania, după cum bine se știe, au trecut la protestantism cu tot cu bisericile lor, foste catolice. Toate marile catedrale protestante din Apus și de la noi, de pildă biserica Neagră din Brașov, marea catedrală evanghelică din Sibiu, și multe altele, au fost catolice. De ce nu le cer catolicii și pe acestea? Așa a fost și cu bisericile unite. Ele au redevenit ortodoxe împreună cu credincioșii redeveniți ortodocși. Am spus redeveniți, pentru că pînă la 1700 bisericile au fost ortodoxe și au fost greco-catolicizate acolo unde credincioșii s-au greco-catolicizat.

Dacă acum credincioșii au redevenit ortodocși, nu e oare drept să aibă și bisericile lor tot ortodoxe, indiferent ce-au fost înainte?

Adevărata restituție în integrum e prin întoarcerea lor la ortodoxia de dinainte de 1700.

Nu putem să facem deosebire între ceea ce s-a întimplat la 1948, și ceea ce s-a întimplat la 1700. Ori le judecăm împreună, ori nu le judecăm deloc. Așa cum credincioșii au avut dreptul să-și ia cu ei bisericile ortodoxe la 1700, fiindcă s-au greco-catolicizat, au și acum să le ia cu ei dacă acum sînt ortodocși.

Aici nu poate opera un principiu rece, scoș din context, ca acest „restitutio in integrum” care în sine pare justificat, dar în fapt trebuie să tină seama de adevărata proprietate care sînt credincioșii.

Ceea ce nu înseamnă că, dacă și azi numărul și voința credincioșilor ar fi să redevină catolici de orice rit, că e tot una, cineva i-ar împiedica s-o facă. Evident, ei ar redeveni împreună cu bisericile lor. Dar să vrea ei. Toți sau marea majoritate. Numai că iată, credincioșii, cumînți, vor pace între românii din Transilvania și rîmîn cumînți în Biserica Ortodoxă a moșilor și strămoșilor lor. Că doar strămoșii noștri nu încep de la 1700! Asta nu înseamnă, cum se insinuează, că acești credincioși ortodocși și-ar renega strămoșii romani și strămoșii din Școala Ardeleană, aceia care au reînsoțit ideea originii romane a românii din Transilvania și de pretutindeni. Se spune acest lucru pe seama ortodocșilor și noi întotdeauna îl ascultăm cu durere. Ura pătimășă duce la a atribui celuiilalt monstruoșitate evidente. Aceste adevăruri că sîntem romani, că venim de la Roma, nu le-au negat nici un ortodox, niciodată. Aceasta au afirmat-o și cronicarii moldoveni, și cronicarii munteni, chiar mai înainte de către cei transilvăneni. Unde s-a spus mai întâi că „de la Rîm ne tragem”? Cronicarii moldoveni au spus acest lucru pentru înția oară. Și apoi cei munteni. Se promovează o confuzie între originea etnică, pe care n-o neagă nimeni, și religia romană, în speță catolică, dar care în Răsărit n-a fost niciodată o realitate. Înainte de despărțirea celor două Biserici în 1054 toți erau creștini ortodocși. Căci creștinismul n-a venit dinspre Roma. N-avem ce face. Acesta-i adevărul. Creștinismul a venit de la Ierusalim. Roma ca și Constantinopolul mai trîziu au fost doar capitale de imperii, nu surse ale unei noi religii. Din cauză că erau capitale de imperii au devenit și capitale religioase.

Dar aș vrea să atrag atenția asupra unui aspect, pînă acum ignorat, care poate constitui un argument decisiv în lămurirea problemei originii noastre etnice și a complementului ei religios, socotit de catolici românii obligatoriu. Ei zic: ne tragem de la Roma, e firesc să avem religia Romei. A strămoșilor noștri. Așa cum avem componenta etnică și limba și multe altele, alfabetul, în parte jocurile, îmbrăcămintea ș.a. Johannes Tröster, un sas din Transilvania, a dovedit toate acestea încă înainte de 1666, înainte de a apare cronicile românești, cu excepția celei a lui Grigorie Ureche, dar aceasta nu ajunsese pînă în Transilvania, fiindcă circula doar în cîteva copii manuscrise.

Ei bine, Tröster accentuează foarte mult și foarte bine pe romanitatea românilor. Eu am prezentat poziția lui, interesantă, descoperindu-i cărticica din 1666, și am lărgit tezele lui folosind și autori moderni, într-o carte numită „Romanitate, unitate, continuitate”.

Dar să ne gîndim mai bine. Nu totdeauna și peste tot elementele etnice au adus cu ele și religia. Și nici măcar geografică n-a impus religia întotdeauna. Acest lucru nu e obligatoriu. De pildă, polonezii slavii sînt catolici, deși geografic slavii sînt în general ortodocși. Și mai este ceva care se uită cînd se asociază originea etnică în mod obligatoriu cu religia. Românii nu erau catolici cînd au venit în Dacia. Erau păgîni, în sensul în care religiile vechi erau numite „păgîne”, adică se închinau la zei și accentuau mai ales cultul împăratului, sau se închinau la idoli. Mai metafizici erau dacii.

Dar nu e cazul acum să intrăm în amănunte și considerații adînci etno-religioase. Vom spune doar atât: că românii păgîni au acceptat ei înșiși creștinismul, deci și-au schimbat religia sub presiunea ado-

vărurilor noii religii creștine, simțind că numai așa puteau intra ceea ce atunci însemna ieșirea dintr-o eră depășită, care bătea pa pe loc, neputincioasă spiritual, și numai așa puteau intra într-o nouă eră a rațiunii luminate de revelație. Aceasta avea să antreneze n terea unei lumi noi, a unei culturi noi, a unei civilizații noi, de care ei, românii, nu puteau fi absenți.

Noi ne-am format ca popor în toți acestor transformări spirituale și am intrat în acest proces de înnoire, odată cu înnoirea ca etnie, devenirea noastră ca popor nou, din daci și din romani. Așa ne-am format ca români și creștini în același timp. N-am adoptat însă pînismul romanilor, strămoșii noștri. Dar nu i-am renegat ca strămoși din pricina aceasta. Dacă ar fi să mergem acum pe teza: sîntem i man, deci trebuie să fim catolici, de ce să nu zicem: sîntem roma deci trebuie să le semănăm, să fim păgîni! Că ei aceasta erau. Au venit romani creștini, nu catolici, pentru că pe atunci catolicismul exista, și au devenit creștini în aceeași perioadă a devenirii lor, noi am devenit români creștini. Și așa am rămas de atunci încoace 2000 de ani. Pe ce motive să devenim romani creștini, și să nu mînim români creștini, adică ortodocși, cum ne-am născut. Roma înșiși au devenit altceva, adică creștini catolici, după 1054. Adică de să ne deviem devenirea?

Dar nu acesta este scopul discuției noastre. A fost doar o paranteză pe care am considerat-o necesară, și un punct de vedere oarecum nou. Am mai adăuga la toate acestea o singură observație. Capul însuși al Bisericii catolice e atît de roman, înclt e... slav! Așa stăm cu etru și religia!

Să revenim însă la consultația de la Geneva din 30 iunie—6 iulie 1992. Au fost prezentate acolo trei referate despre istoria unității. Cîntîi de un profesor grec, fost ministru, bun profesor de teologie Vlassios Phidas, al doilea de un profesor german Hermann Göltz, și al treilea de un arhimandrit dependent de patriarhia din Constantinopol Chrenadios Limouris. Situația din România, fiindcă au fost prezentate situațiile din toate Bisericile Ortodoxe, a fost prezentată, cu documente, rapoarte de la Eparhiile, extrase din presă, de cei doi delegați români. Au mai fost analizate documentele Comisiei de dialog internațional dintre ortodocși și catolici, elaborate de Freising, în Germania, în iunie 1990, un altul elaborat la Arccia lngă Roma, în iunie 1991, și un document elaborat de o Comisie pontificală despre situația din Bielorusia și Ucraina, document intitulat „Pro-Russia”. Așa mționa din nou impactul unanim negativ al Scrisorii cardinalului Ratzinger, prefectul Congregației pentru doctrina credinței, document conservator, papocentrist, ultimativ, care a dezolat pe participanții la Consultație și care, fără îndoială, va fi un nou obstacol în dialogul dintre ortodocși și catolici.

E de presupus că Eminentă Sa, Cardinalul Ratzinger și-a dat seama că obstacolul unitat de care se lovește în prezent Comisia mixtă de dialog Ortodox-Catolic care nu recunoaște uniatismul ca mod, mod și metodă de recuperare a unității creștine, nu va fi trecut, deoarece Roma nu-și poate dezavua proprii fil pe care i-a demenit odinioară la catolicism și că nu-i poate părăsi acum. Și-atunci s-a hotărît să schimbe obstacolul și să-l facă și mai de netrecut. Adică să revină la papocentrism, pentru că vina eșecului dialogului să nu mai cadă pe uniatism!

Reiau deci ca metodă de reunificare a Bisericii întoarcerea ortodocșilor și a tuturor celorlalți la catolicism, deoarece adevărata Biserică plenară, după părerea sa, e cea catolică, avînd în frunte pe Papi cu primat de jurisdicție. Cu acesta cardinalul a pus punct dialogului înainte de a se termina, deși începuse și se desfășurase timp de zeci ani foarte bine, promițător. În dialog a fost implicat chiar Eminent Sa, eu fiind împreună cu Eminentă Sa la o sesiune a dialogului desfășurată în Creta. Dar căile Domnului sînt neștiute. Poate că, nu cardinalul de pe scaunul fostului inchișitor va avea ultimul cuvînt, de putere are, chiar foarte mare, pe acest scaun.

Noi tot mai credem în dialog. Dar e bine să se audă și la Roma credem în dialog, nu în dictat. Noi, Biserica Ortodoxă Română, vom rămîne în continuare deschisi dialogului. În ciuda chiar a Scrisorii Cardinalului Ratzinger. Bineînțeles, spunînd ce credem exact despre poziția din această Scrisoare.

În lumina analizelor care s-au făcut la Geneva, s-au degajat o seamă de concluzii și recomandări, făcute nu atît Romei, cît celor două organisme internaționale creștine, Consiliul Mondial al Bisericilor și Conferința Bisericilor Europene, socotindu-se că, orice problemă bisericăsească este și de resortul preocupării ecumenice, menite să ajute la reconcilierea fraților, aflați acum în disensiuni și conflicte.

Iată cîteva concluzii și constatări:

1. Mai întâi cu privire la uniația din Transilvania: „Uniația în Transilvania a fost promovată de stat, într-un context în care ortodoxia era oprimată. Credința ortodoxă nu era recunoscută drept legală, iar ortodocșii li s-a promis o schimbare și îmbunătățire a statutului lor socio-politic, în cazul în care ar deveni uniți”. Am citat din textul Documentului de la Geneva. Roma a creat astfel, împotriva vechilor canoane ale Bisericii din mileniul I, ierarhii paralele pe teritoriile pa triarhiilor răsăritene, Canoane care spun că pe un anumit teritoriu, trebuie să fie un singur episcop, o singură ierarhie. Ortodocșii care n-au acceptat uniația, au fost persecutați, martirizați, bisericile și mînăstririle lor au fost distruse cu tunurile. Acest lucru se știe bine. Numai în Transilvania generalul Bukow a distrus cu tunurile 150 de biserică și mînăstri.

Iată așadar cît de pașnic s-a făcut uniația în 1700. Și acest general Bukow confirmă cît se poate de limpede ceea ce spune textul pe care vi l-am citat mai înainte.

Unirea de la Brest care a angajat Bielorusia și Ucraina a fost decretată pentru ruși și ucraineni tot de putere civilă. Regele polonez Sigismund al III-lea a decretat-o la 15 decembrie 1596. Reprezentanții patriarhiilor de Constantinopol și Alexandria care erau prezenți acolo pentru un sinod, au fost întemnițați. Arhimandritul Niceforos din Constantinopol a fost închis și a murit în închisoare. Cu mare greutate a putut evada Ciril Lucaris, arhimandritul patriarhiei din Alexandria. Toate bisericile și proprietățile au fost date de Sigismund al III-lea uniților, deși pînă atunci fuseseră ortodoxe. De acolo s-au inspirat habșburgii probabil, cînd au procedat exact la fel în Transilvania.

Așadar, pe nedrept și cu silnicie au fost luate atunci toate proprietățile ortodocșilor, inclusiv bisericile. Și Documentul de la Geneva spune în concluzie: „Lupta pentru proprietățile bisericicești din Ucraina, confiscarea proprietăților bisericicești din Slovacia, disputele asupra proprietăților bisericicești din România, din vremurile noastre, semnifică faptul că ele au fost confiscate de catolici pe baza unor legi nedrepte și arbitrare”. Sînt constatările istoricilor.

- II. Documentul de la Geneva cere ca Biserica Romano-Catolică să recunoască și să declare că Biserica Catolică Orientală de rit bizantin nu este Biserica aparte. Este Biserica Catolică. Adevărat, de rit oriental, dar nu are o eclesiolgie, deci temeuri logice, eclesiolgice, teologice, dogmatice, pentru a fi o Biserică aparte de cea catolică. E doar o ramură a catolicismului, cu alt rit, nu cu altă eclesiolgie.

- III. Documentul de la Geneva acceptă hotărîrile Comisiei mixte internaționale de dialog de la Freising din 15 iunie 1990, și anume:

- a. că uniatismul nu este nici model, nici metodă pentru unitate.
- b. că uniatismul s-a dovedit neproductiv și că a eșuat în încercarea de unificare.
- c. că în temeiul faptului că ortodoxia și catolicismul sînt Biserici surori, cum s-a declarat al Conciliului Vatican II, uniatismul nu oferă nimic în plus pentru mîntuire.

- d. din această perspectivă, prin rit, Biserica Catolică Orientală de rit bizantin neavînd condițiile eclesialității, citez: „este o metodă voalată dar totuși limpede, de înșelare a oamenilor și de fapt o metodă de prozelitism”. De ce o metodă de prozelitism? Pentru că este catolică, dar prin rit îi face pe credincioși să creadă că e ortodoxă, și că a fi unit e tot una cu a fi ortodox!

Toate acestea au fost reafirmate și de toți întîlștătorii Bisericilor Ortodoxe, adunați la Constantinopol la 15 martie 1992.

- IV. Prozelitismul, adică atragerea de la o confesiune la alta, în cazul nostru de la ortodoxie la catolicism, iarăși citez din Documentul de la Geneva, „este un obstacol dintre cele mai mari în calea mîntuirii creștine comune și în calea evanghelizării”.

Documentul de la Geneva consideră ca acțiuni prozelitiste și faptul că unele persoane „trebuie să facă opțiuni confesionale sub presiune”.

(Continuare în pag. a 6-a)

DR. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crașanei și Maramureșului

* „Lecție ținută la cursurile preoțești din 17 august, la Facultatea de Teologie din Sibiu”, inițial fiind un interviu acordat d-lui Dan Brucan.

Ortodoxie, Catolicism și Catolicism de rit bizantin...

(Continuare din pag. a 5-a)

a circumstanțelor economice, sociale sau politice". Și în continuare mai limpede: „Un masiv ajutor financiar acordat de către Biserica romano-catolică uniților și catolicilor de rit latin, este privit în unele țări drept mijloc de prozelitism".

Aș adăuga însă aici că exact în aceleași cuvinte s-a exprimat și Documentul de la Arccia din 10—16 iunie 1991 semnat și de catolici și ortodocși. Acel Document a fost alcătuit de Comisia de coordonare dialogului dintre ortodocși și catolici, din care am făcut parte și eu. Printre tipurile de prozelitism sint amintite și acțiunile „evanghelizatorilor” protestanți. Documentul de la Geneva mai spune, în spirit echitabil și înțelegător: „Recunoaștem necesitatea ca uniților să li se acorde drepturile umane și libertatea religioasă, inclusiv libertatea de a avea propria lor preoție și episcopii organizate, precum și dreptul la organizarea cultului și căpătarea unor clădiri în care să-și exercite”.

Dar încheia astfel, cunoscând că nu au decît un număr mic de credincioși, 1% în România: „Totuși, ne rezervăm dreptul de a susținea sub haina unei astfel de restituiri a drepturilor, se duce o campanie de prozelitism agresiv”.

V. Recunoscînd suferințele Bisericii Catolice Orientale de rit bizantin în perioada 1948—1989, Documentul de la Geneva mai adaugă: „In același timp ortodocșii, începînd cu 1948 au devenit ei înșiși subiecte ale controlului sever, represiviunilor și discriminărilor de tot felul, ale avînd drept scop lichidarea lor”. Deci s-a urmărit și lichidarea ortodocșilor în fapt, în aceeași măsură în care s-a operat lichidarea știtorilor uniți, deși prin alte metode.

Și documentul încheie: „Ortodocșii, catolicii și protestanții au fost toți, de fapt, trași într-o suferință”.

Consultația de la Geneva, după ce a făcut incursiuni în istoria uniției, în teologia și în special în aspectele eclesiologice, a ajuns în cele în urmă la problemele specifice ceasului de față. Am văzut că s-a refuzat prozelitizarea credincioșilor, adică aducerea lor înapoi la catolicism, împotriva voinței lor. S-a refuzat și retrocedarea bisericilor, fără voia credincioșilor, socotindu-se că odată retrocedate bisericile, redincioșii ortodocși vor merge tot la ele, fiind bisericile lor. Numai a ei se vor trezi catolici fără să știe și fără să vrea.

Este de fapt chiar ceea ce urmăresc catolicii, prin cererea de biserici, deoarece văd că credincioșii stau liniștiți în ortodoxie.

Consultația de la Geneva a sesizat bine situația, de aceea reținem din Documentul ei final:

„In complexa situație istorică, socială demografică și etnică din Europa Centrală și Răsăriteană, uniți, care au fost cîndva uniți, azi rînduți ortodocși, în vreme ce alții se reîntorc la Biserica unită. In unele țări clădirile bisericilor care au fost unice în 1948, fuseseră la origine ortodoxe. O clădire bisericăscă unită a putut fi înlocuită pe același loc de o clădire bisericăscă ortodoxă, și să fie situată într-un sat în care majoritatea oamenilor sint astăzi ortodocși. De aceea revenirea automată în folosința uniților a tuturor proprietăților bisericilor care au fost în anii 1948, crează noi inechități. Intreaga situație complexă aduce multă suferință credincioșilor simpli care sint contrariați, înțelegînd ceea ce se întîmplă. Cea mai bună cale de realizare a unui progres, o reprezintă dialogul și negocierile dintre Bisericile”.

VI. Consultația de la Geneva și-a încheiat lucrările prin alcătuirea a 6 recomandări către Consiliul Ecumenic al Bisericilor și către Conferința Bisericilor Europene, foarte interesante, dar prea multe pentru a le putea enumera în întregime. Vom reține pe scurt cîteva: — să invite Biserica Romano-Catolică să studieze împreună cu cele

două organizații internaționale, în mod ecumenic, căile de reconciliere (rec. 1);

— să se constituie un grup comun de lucru și să se continue vizitele pe teren, instrundu-se aceste grupe cum trebuie să lucreze (recomandăția 2—8, 10—13);

— să se studieze consecințele Scrisorii cardinalului Ratzinger din 28 mai 1992, aceea despre care am vorbit mai înainte (recomandăția 9);

— să se ceară Bisericii Romano-Catolice și Bisericilor catolice de rit bizantin „să reconsidere istoria persecuțiilor Bisericilor Ortodoxe în secolul XX precum și în secolele anterioare și să evite propagarea unilaterală a ideii că Biserica Catolică Orientală de rit bizantin ar fi fost persecutată de către Biserica Ortodoxă (rec. 11);

— să se ceară Bisericii Romano-Catolice, într-un mod adecvat, deci politicos: „să nu mai considere teritoriile care aparțin jurisdicțiilor Bisericii Ortodoxe drept terra missionis, adică pămînt păgîn în care doar ei ar putea face misiune, și să concluzeze cu ierarhia ortodoxă, spre a se elimina orice forme și prozelitism” (recomandăția 14. Ideea se găsește și în Documentul comisiei pontificale „Pro-Rusia” din 1 iunie 1992);

— să nu se mai facă prozelitism în teritoriile ortodoxe „prin acordarea de ajutoare materiale masive, grupurile confesionale minoritate” (recomandăția 15).

S-a avut în vedere, printre altele, acordarea de ajutoare masive uniților ucrainieni, acordarea de burse la Roma ucrainenilor și rușilor, dar și celor peste 40 de studenți catolici orientali de rit bizantin din România, ca și existența a patru școli înalte teologice unite, în România, cu cca. 400 de studenți. Pentru cine? Pentru 1% catolici orientali de rit bizantin, cit arată recensămîntul din România din ianuarie 1992, și să nu se uite că pentru acești 1%, adică 228 377 de persoane, există 6 episcopi. Proporzional, ortodocșii fiind 87%, ar trebui să aibă cca 480 de episcopi, dar ei au doar 18 eparhii.

La o întîlnire oficială la București l-am întrebant pe Eminența Sa Cardinalul Edward Cassidy, Președintele Consiliului pentru unitatea creștinilor de la Vatican, ce vor face cu atîția teologi și preoți? Oare asta nu sună a armată care se pregătește pentru o masivă operă de prozelitism? Eminența Sa a răspuns diplomatic, desigur în glumă: „Ii vom trimite să-lăcă evanghelizare în Africa”. Am zis și eu, desigur păs-trînd tonul nevinovat al glumei: „E bine măcar să știe oamenii ce-i așteaptă! Deși în Africa nu se mai mîncă oameni. Nici la noi. Dar dacă întorcîndu-se de la Roma, vor fi de prisos și, mai ales, dacă vor deveni agresivi, să nu-și ia daclă revanșă!”

Consultația de la Geneva s-a străduit să păstreze un bun echilibru între ambele părți, sperînd în reconciliere ca „unica speranță de viitor”, invitîndu-ne pe toți să uităm cele ce sint în urmă, și să tindem spre cele dinainte, cum spune Sf. Pavel în Epistola către Filipeni (3, 13).

În ceea ce mă privește, și în numele Bisericii Ortodoxe Române, noi sintem de acord în întregime cu Documentul de la Geneva. Și vom căuta mai ales pe calea dialogului, să ajungem la reconciliere creștinească cu frații noștri, în spirit de echitate, pornind de la realitățile vremii noastre, încercînd să ne vindicăm reciproc toate rînilile, cu care toți am ieșit dintr-o lungă epocă de întuneric, de maltratare a adevărului și de violență a conștiințelor. Personal cred în reconcilierea prin smerenie, prin fertare, prin bună credință, prin toleranță și prin iubire. Fără acestea, vom fi mereu într-un dialog al surzilor, care ar avea pretenția că aud.

Mintuitorul a zis: „Cine are urechi de auzit, să audă”.

SF. C-TIN BRÂNCOVEANU la citoria sa de la Sîmbăta de Sus

Vorbind despre voievodul Constantin Brâncoveanu și fiii săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei, ca și ginerele său Ianache, credem că acest lucru ar trebui făcut în genunchi sau, oricum, cu mîntea adunată ca pentru rugăciune, cum de altfel se și cuvine a sta în fața sfinților.

Chiar dacă Biserica noastră, din motive independente de voința ei, a făcut numai acum canonizarea lor, Brâncoveanu Constantin, boier vechi și domn creștin, și cei patru fii ai săi și ginerele său au trecut în rîndul sfinților în chiar clipa în care de bună voia lor și-au pus capetele pe butuc, mărturisind cu viața lor pe Isus Hristos-Domnul nostru, după cum ne-a încredințat chiar El: „Tot cel ce mă va mărturisii pe mine înaintea oamenilor, mărturisii-l voi și eu pe el înaintea Tatălui meu” (Matei 10, 32). Spre a fi cît mai bine cunoscuți obștei, Centrul arhiepiscopesc din Sibiu a tipărit într-un tiraj de masă o broșură intitulată: „Viața și pămîntea Sf. Constantin Brâncoveanu”, care poate fi procurată din librăria eparhială din Sibiu.

Din acest motiv, sîmbătă, 15 august 1992, la Sf. Mănăstire Brâncoveanu de la Sîmbăta de Sus a avut loc nu numai hramul Adormirea Maicii Domnului, ci și proclamarea canonizării Sfinților martiri Constantin Brâncoveanu și fiii săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și ginerele său Ianache, prezenți fiind încă din ajun I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoțit de la Sibiu de P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanu, P.C. prof. M. Păcurariu, decanul Facultății de Teologie din Sibiu, P.C. arhid. prof. C. Voicu, P.C. vicar A. Rădulet, P. Cuv. arhim. D. Dan, P.C. consilier Gh. Papuc și E. Oancea ș.a.

În seara praznicului, la altarul din pădure s-a săvîrșit slujba vecerniei, în cadrul căreia cuvînt de învățătură a rostit P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanu, după care s-a oficiat Prohodul Maicii Domnului, pînă trîziu în noapte, timp în care sute de credincioși s-au mărturisit spre a se putea împărtași la Sf. Liturghie de a doua zi.

Sîmbătă, ziua praznicului, tot la altarul din pădure s-a săvîrșit slujba utreniei și sfințirea apei, după care I.P.S. Mitropolit Antonie și P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanu, înconjurați de peste 20 de preoți și diaconi în frunte cu P. Cuv. arhim. Veniamin Tohăneanu, stăruel sf. mănăstiri, au săvîrșit Sf. Liturghie arhierască, cu participarea a mai multor mii de credincioși veniți din toate colțurile țării.

Răspunsurile au fost date de corul bis. Buna Vestire din Brașov, condus de dl. Lucian Ghorghie, precum și de obștea mare a credincioșilor.

La momentul cuvînt a fost hirotonit întru ierodiacon Tepeș Ghelasiu, din obștea mănăstirii.

La priceasnă a predicat P. Cuv. arhim. T. Părdian, care a zăbovit asupra înțelesului praznicului Adormirii Maicii Domnului.

După otpust, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanu a citit Tomusul sinodal de canonizare a Sf. voievod Constantin Brâncoveanu și a celor împreună cu el, după care I.P.S. Mitropolit Antonie a rostit rugăciunea de sfințire a icoanei sfinților martiri Brâncoveni, executată pe sticlă de ierodiaconul Calinic Morar și pe care I.P.S. Sa a prezentat-o credincioșilor. În timp ce au fost intonate troparul și condacul sfinților martiri Brâncoveni, întregul sobor preoțesc s-a închinat la icoana acestora.

În continuare, I.P.S. Mitropolit Antonie a rostit un amplu cuvînt de învățătură, în care, după ce a exprimat bucuria întregii obști creștinești românești pentru actuala canonizare a Sfinților Brâncoveni, a specificat condițiile care trebuiesc îndeplinite pentru canonizarea cuiva, între ele: credința dreaptă, martirajul, trăirea unei vieți religioase-morale desăvîrșite, săvîrșirea unor minuni.

În continuare, I.P.S. Sa a prezentat viața și lucrarea Sf. Voievod Constantin Brâncoveanu, care a intrat în istorie nu numai prin martirajul său, ci și prin lungă perioadă de pace asigurată Țării Românești, prin construcțiile, stilul său arhitectonic, prin tipărirea și sprijinul acordat și altor Bisericilor Ortodoxe, la loc de seamă numărîndu-se traducerea și tipărirea Sf. Scripturi „în cea mai frumoasă limbă română”, specificîndu-se și alte temeluri care au îndreptățit actualul sinodal de canonizare.

În partea a doua a cuvîntării, I.P.S. Mitropolit Antonie a zăbovit asupra unor învățături de credință și morală, ca de pildă: Dumnezeu este cu noi și la bine și la rău; Dumnezeu este drept chiar și cînd ni se pare că nu este drept ș.a., pe care le-a ilustrat cu unele ziditoare istorioare, încheind cu o seamă de sfaturi practice și cu rugăciunea: „Sfinților martiri Brâncoveni, rugați-vă pentru noi și ocrotiți România”.

În continuare, la altarul din pădure un sobor de preoți în frunte cu P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanu și săvîrșit Sf. Taină a Maslului, iar I.P.S. Mitropolit Antonie cu ceilalți preoți, în danșul duios al clopotelor, s-au deplasat la biserica veche a mănăstirii, la care s-au făcut lucrări de reparații capitale și de restaurare a picturii, unele porțiuni chiar de pictură originală, care a rezistat intemperțiilor, ploilor, zăpezii, vînturilor etc., cît timp biserica a stat părăsită după dărîmarea ei parțială de tunurile imperialelor catolice, la anul 1785.

După aceste lucrări, I.P.S. Mitropolit Antonie a reînviat biserica meșonată, unde a fost așezată și icoana Sfinților Brâncoveni, cu ale căror rugăcîni, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, miluiește-te-ne și ne mîntuiește pe noi.

SF. MITROPOLIE A OLTENIEI
Protoieria Dr.-Turnu Severin, nr. 2410/1992

COMUNICAT

Deoarece în ultima vreme în unele publicații precum „Tineretul liber”, „Totuși iubirea”, „Intractorul” ș.a. se desfășoară o campanie organizată de denigrare a Bisericii Ortodoxe Române în general și a profețiilor mehedinlene în special, protoieria Drobeta-Tr. Severin ia atitudine și face următoarele precizări:

1. În săptămînalul „Intractorul”, de-a lungul cîtorva săptămîni, un redactor al acestuia, G. Bănică, înscenează un interviu cu un personaj straniu aflat în detenție, pasămile ieromonah, care face tot felul de declarații calomnioase și obscene la adresa Bisericii Ortodoxe Române, mănăstirilor ortodoxe, școlilor teologice, preoților, călugărilor, ierarhilor etc. Serialul respectiv continuă campania de denigrare de acest tip declanșată de „Tineretul liber” încă din toamna anului trecut.

Facem precizarea că Mînăstirea „St. Ana” de la Orșova, citoria a lui Pamfil Șeicaru, nu a fost niciodată mînăstire de călugări, nu a avut niciodată stareț sau călugăr cu numele Stoica Emilian. La mînăstire nu a funcționat niciodată seminar teologic. Nu este cunoscut pe raza județului Mehedinți preotul sau teologul Emilian Stoica. Cît privește sfința mînăstire, menționăm că s-a petrecut o adevărată tragedie cu dînsa, începînd din 1939/1940. A fost transformată de puterea comunistă în circimă, iar după Revoluția din 1989 a fost retrocedată Bisericii Ortodoxe Române și resfințită. În prezent funcționează ca mînăstire de măicuțe, cu un număr de 11 viețuitoare.

2. În săptămînalul „Totuși iubirea”, sub titlu Scoateți porcul din altar, Valeriu Armeanu îl calomniază și batjocorește pe preotul Alexandru Stănculescu-Birda. Facem precizarea că preotul Stănculescu-Birda și-a făcut datoria de preot, luînd poziție în presa locală față de publicațiile lui Valeriu Armeanu, care cuprîndeau bancuri despre preoți, evrei, olteni, nebuni etc. Bancurile respective, scrise într-un limbaj pornografic, sîldau orice principii morale, fapt care a dus și la emiterea unei decizii din partea primăriei municipale de interzicere a tipării și difuzării publicațiilor respective. Asemenea preotului Stănculescu, au luat atitudine și alți intelectuali și oameni de bine din județul nostru, față de care, drept răzbunare, V. Armeanu a început o adevărată campanie de denigrare în publicația menționată.

Cele două cazuri descrise mai sus cad sub incidența codului penal fiind calomnii nefondate, menite să discrediteze în mod grosolan o instituție cu vechi tradiții în spiritualitatea românească. Considerăm că nu sint străine de aceste manevre obscure anumite cercuri oculte, probabil de sorginte resurrecționist-comunistă, reprolitate economic, direct interesate să discrediteze monahismul, profeția, ierarhia și Biserica Ortodoxă Română în general, slujind prin aceasta multiple interese total antinaționale și imorale. Întrebarea firească ce ne-o punem noi și, fără îndoială, orice cîlitor de bună credință este aceasta: manevrele respective sint rezultatul unei criminale inconștiențe, ori se urmăresc unele scopuri oculte?

Este regretabil că o parte a opiniei publice este îndusă în eroare de asemenea manevre, iar publicațiile respective își fac un titlu de glorie din publicarea acestor materiale.

Protopop, Pr. Grigore PETRESCU
Secretar, Pr. Stelian ZOICAN

Klaus Schatz, Der päpstliche Primat. Seine Gesichte von den Ursprüngen bis zur Gegenwart (Primatul papal. Istoria lui de la origini pînă în prezent), Würzburg, 1990, 231 p.

Cartea de mai sus, publicată de preotul ieziut Klaus Schatz, profesor la Facultatea Filozofico-teologică „Sankt Georgen” din Frankfurt/Main, s-a bucurat de o bună primire în rîndul teologilor romano-catolici. Într-o recenzie se specifică chiar că „această carte necesară ar trebui să constituie ecură obligatorie pentru toți catolicii fundamentalisti, care se înboiesc de istoricitatea Bisericii”, căci ea „poate să-1 șocheze numai pe acel care nu gîndește istoric” (R. Zinnboller, *Theol.-Prak. Quartalschrift*, 1991, nr. 1, p. 96).

Tocmai pentru că vrem să gîndim istoric, trebuie să spunem că pe noi cartea nu ne-a șocat. Ba chiar ne-a dezamăgit încă din primele rînduri, căci autorul dovedește o atitudine anti-ecumenistă atunci cînd afirmă că „primatul este un element de structură al conștiinței Bisericii catolice, care nu stă la dispoziția discuțiilor ecumenice, și fără de care o comunitate bisericăscă nu este posibilă” (p. 9). Cu alte cuvinte primatul papal este un „tabu”, o învățătură despre care nu putem discuta, ci în care trebuie să credem fără nici o „cercetare”. Este cel puțin interesantă această afirmație, prin care, indirect, învățătura despre primatul papal este ridicată deasupra tuturor învățăturilor Bisericii, ca cele despre Botez, Mirungere, Euharistie, Preoție, ce își „permit” să se găsească pe agenda dialogului oficial dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică.

Cartea de față a mai fost primită cu succes și datorită faptului că este prima istorie a primatului papal. Istoriile ale papalității s-au mai scris, dar nici una n-a avut ca idee centrală, ideea primatului papal (cu excepția doar a istoriei în două volume a lui Erich Caspar (1930—1933), dar care nu cuprinde decît primele opt secole creștine).

Cuprînsul cărții care trezește mari așteptări (dar și mari dezamăgiri) este structurat astfel: 1. DEZVOLTAREA PRIMATULUI ÎN PRIMELE CINCI SECOLE (subcapitole: Importanța religioasă-spirituală a Bisericii romane; Roma ca loc atrăgător privilegiate; Roma ca centru al comunității); 2. FUNCȚIA DIFERENȚIATĂ A UNITĂȚII ÎNTRE RĂSĂRIT ȘI APUS (Primat și structuri împărațo-imperiale-bisericăști între sec. 5—9); 3. PAPALITATEA, CAPUL BISERICII ȘI CREȘTINĂȚAȚI MEDIEVALE (Treptele ideii primatului; Primatul în raport cu conciliile și episcopii); 4. PRIMATUL CA PUNCT AL IDENTITĂȚII CONFESIONALE. Volumul se încheie cu cîteva

texte, o listă de prescurtări (care își găsea locul mai potrivit la începutul cărții) și un registru.

De la bun început trebuie să spunem că ne-a surprins termenul de „dezvoltare” a primatului papal, folosit de autor, căci:

1) dacă acceptăm că primatul papal s-a dezvoltat în Biserică, atunci înseamnă că el este un produs istoric, adică este de instituție bisericăscă și nu are absolut nimic comun cu vreun „drept divin” sau „drept petrin”;

2) iar dacă acceptăm că primatul papal vine de la Hristos, că este de „drept divin”, atunci nu mai putem vorbi de o dezvoltare istorică (eventual, cel mult, de o dezvoltare în formă, nicidecum în conținut), căci o instituție divină se primește de la Hristos și nu apare în timp.

Este clar că ne aflăm, așadar, în fața unui paradox ce străbate întreaga carte a lui Klaus Schatz.

Fără a aduce vreo limpezire în acest sens, autorul încearcă, în continuare, să demonstreze existența primatului papal în primele secole, pornind de la întîietatea de onoare a Bisericii Romei din acea perioadă. Pe lingă faptul că această așa-zisă demonstrație este foarte „subțire” (se folosește doar de mărturiile a șase scriitori bisericăști răsăriteni pentru a perioadă mai lungă de cinci secole!), este și nesatisfăcătoare. Nimeni nu pune la îndoială faptul că Biserica din capitala Imperiului Roman de atunci se bucura de o onoare deosebită, iar în toate mărturiile menționate de autor nu se vorbește nicăieri de „papa Romei”, ci de „Biserica Romei”. Așadar, de unde și pînă unde această identitate falsă între „Biserica Romei” și „papa Romei”? Ba mai mult, mărturiile citate de autor vorbesc de faptul că onoarea Bisericii Romei se bazează pe martiriul Apostolilor Petru și Pavel, de aceea ne întrebăm: de ce se sustine că primatul papal se bazează numai pe un așa-zis „drept petrin” și nu și pe un „drept paulin”?

Este total surprinzătoare părerea autorului față de Constantin cel Mare, susținînd că politica acestuia a dus la instituționalizarea Bisericii, la „regionalizare” și „autonomie” care au „amenințat” unitatea Bisericii primare (p. 37). Este clar că autorul îmbrățișează teoriile protestante, prin care Constantin cel Mare a denaturat creștinismul, din simplul motiv că în timpul lui nu s-a putut observa nici cel mai mic semn de existență a vreunui primat papal. Și atunci, concluzia stupidă a autorului: „fără să este învățătura despre

primatul papal, ci politica lui Constantin”?

Din același motiv, autorul nu amintește absolut nimic despre Sinoadele ecumenice, singurele organe prin care ar fi trebuit să se evidențieze cel mai bine o așa-zisă jurisdicție universală a episcopului Romei. Cu toate acestea autorul nu ezită să afirme că „controversele Bisericii ecumenice, în special cele privitoare la credință, numai în unitate cu scaunul roman și nu fără el, au putut fi rezolvate definitiv” (p. 81). Oare așa să fi fost și la Sinodul VI ecumenic cînd, printr-un canon, papa Honorius al Romei a fost condamnat de erezie?

Și la fel cum autorul a procedat cu Constantin cel Mare, la fel procedează și cu Sinoadele ecumenice: dacă ele nu aduc dovezi primatului papal, atunci ele aduc „denaturări”? O astfel de „denaturare”, afirmă autorul, s-a întîmplat la Sinodul IV ecumenic de la Calcedon cînd, prin canonul 28 (prin care s-a acordat scaunului Romei numai un primat de onoare), s-a împus „principiul împărațo-imperiale-bisericăsc” (p. 64) în detrimentul „principiului petrinic”!

După părerea autorului, la Conciliul I Vatican (1870) nu s-a dogmatizat altceva decît ceea ce exista în practica Bisericii. Legat de infailibilitate afirmă că formulările ex-cathedra ale papei sint infailibile „prin ele înseși și nu prin consimțămîntul Bisericii” (p. 146).

In memoriam

† ARGATU VASILE VALERIAN student, anul IV

S-au împlinit patru săptămîni de cînd cu sufletele pline de durere am condus pe ultimul drum pe colegul și prietenul nostru VASILE ARGATU, student în anul IV, la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu.

S-a născut în data de 23 septembrie 1967, în localitatea Vascău, județul BIHOR, unde tatăl său era preot.

Tatăl Vasile și mama Floarea l-au crescut, ca și pe ceilalți 14 copii ai lor, cu dragoste, frică de Dumnezeu, în legea noastră strămoșească și românească.

A fost al 8-lea copil dintre cei 15 frați, cîți erau pînă în data de 3 august 1992, cînd în urma unui tragic eveniment și-a găsit sfîrșitul în apele Siretului, aproape de orașul Cernăuți, ape care numai peste două săptămîni vor suprima viața unui alt coleg, moldovean și el (Neculai Nanu), mort în împrejurări aproape identice.

Știrea neașteptată a morții lui a îndoliat inimile părinților, fraților, rudelor, colegilor și ale tuturor celor ce l-au cunoscut.

Cuvintele nu pot exprima îndeajuns noblețea sufletească a colegului nostru Vasile V. Argatu. A fost încălzit permanent de spiritul de jertfă pentru credința sa, pentru telurile ce-l animau. S-a afirmat prin muncă, multă muncă pe cîmpul lui Hristos. L-au caracterizat modestia, postul, rugăciunea, setea de bine și adevăr.

Sufletul său deschis, chipul blînd, dragostea cu care se apropia de toți oamenii, vor rămîne pururea în memoria colegilor săi din anul IV.

Este dorința oricărui tînr de vîrsta lui să-și întemeieze o familie. Și-a propus să facă și el acest lucru în data de 18 octombrie a.c., dar n-a mai apucat să-și împlinească acest gînd.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace, iar celor rămași cu inimile pline de întristare să le dea pace și binecuvîntare.

Pr. Deac Gheorghe student anul IV

„DOAMNE, LA CINE NE VOM DUCE?”

(Ioan 6, 68)

După cum știm, primele trei Evanghelii se mai numesc și „sinoptice”, pentru că, în descrierea petrecerii printre noi oamenii a Fiului lui Dumnezeu intrupat — Mântuitorul Iisus Hristos, Sfinții Matei, Marcu și Luca urmează cam același plan, istorisesc cam aceleași fapte și cam în același stil. Nu așa face însă Sf. Apostol și Evanghelist Ioan în Evanghelia sa, care de altfel este scrisă mult mai târziu și anume către sfârșitul sec. I și care merge „mai la adinc”, adică mai în inima, mai în miezul, mai în esența învățăturii și faptelor Mântuitorului Iisus Hristos, a cărui dumnezeire își propune în chip special s-o dovedească, după cum însuși mărturisește: „*Acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Fiul lui Dumnezeu și, crezând, să aveți viață în numele lui*” (Ioan 20, 31). Din acest motiv Sf. Evanghelist Ioan este supranumit și Teologul, adică Cuvîntătorul de Dumnezeu, iar în iconografia Bisericii noastre alături de el este zugrăvit și un vultur, ceea ce vrea să simbolizeze înălțimea ideilor din Evanghelia Sa.

Spre deosebire de sinoptici, în Evanghelia după Ioan, Iisus Domnul călătorește mai puțin și vorbește, învăță mai mult. Așa se explică faptul că, între altele, aici este abordată încă cu mult înainte de instituirea ei, la Cina cea de Taină, Sf. Euharistie. În Evanghelia după Ioan, Iisus-Domnul nostru ne spune nu numai: „*Eu sînt lumina lumii*” (Ioan 8, 12); „*Eu sînt învierea și viața*” (Ioan 11, 25); „*Eu sînt calea, adevărul și viața*” (Ioan 14, 6); ci și: „*Eu sînt plina vieții*” (Ioan 6, 48); „*De nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea singele lui, nu veți avea viață întru voi*” (Ioan 6, 53); „*Căci trupul meu este ca adevărată mîncare și singele meu ca adevărată băutură*” (Ioan 6, 55).

Pe lângă cei doisprezece Apostoli, Mîntuitorul era însoțit și de o seamă de alți ucenici, mai mult sau mai puțin apropiați. La auzul cuvintelor de mai sus, al căror sens duhovnicesc, spiritual, nu l-au înțeles, asemenea lui Nicodim, cînd i s-a vorbit de a doua naștere, unii dintre acești ucenici „au zis: *Grele sînt cuvintele acestea, cine poate să le asculte?*” (Ioan 6, 60), din care motiv mulți l-au și părăsit, întorcîndu-se la ale lor.

Scena se pare că a produs o oarecare neliniște, poate chiar tulburare în anturajul sau echipajul Mîntuitorului, căci Sf. Evanghelist Ioan ne spune: „*Deci a zis Iisus celor doisprezece: Nu cumva vreți să vă duceți și voi?*” (Ioan 6, 67); cu alte cuvinte: Nu cumva dorim să mă părăsiți și voi, să abandonați și voi drumul pe care v-ați pornit? — întrebare la care, în numele Sf. Apostoli, Sf. Apostol Petru răspunde: „*Doamne, la cine ne vom duce?*” Spus altfel: Doamne, încotro s-o apucăm, pe cine să urmăm, ce cale să luăm, cui să ne adresăm? Noi nu avem de gînd să te părăsim, pentru că, motivează mai departe Sf. Apostol Petru: „*Tu ai cuvintele vieții celei veșnice*” (Ioan 6, 68). Așadar, Tu ne spui ce este Dincolo, Tu ne descoperi pe Creator și voia Lui pentru noi, Tu ne înveți cine sîntem, ce reprezentăm, dar mai ales care este destinul nostru în veșnicie, pentru că, motivează mai departe Sf. Apostol Petru în numele tuturor: „*Noi am cunoscut și am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu*” (Ioan 6, 69).

Se spune adesea că Evanghelia este viață, viață generatoare de mai multă viață, astfel că și în scenă de mai sus se oglindesc fidel și realități de astăzi, ea fiind extrem de grăitoare și pentru zilele noastre. Și astăzi unor confrăți de-ai noștri, care nu prea au stat în preajma bisericii și cărora trebuie să le acordăm înțelegerea și dragostea noastră, cuprinzîndu-i și în rugăciunile noastre, cuvintele Bisericii, poruncile ei morale și unele învățături dogmatice ale ei li se par „grele”, ca oarecînd unor ucenici ai Domnului din textul mai sus arătat, motivînd în acest fel neurmarea lor. Unora dintre aceștia Iisus-Domnul nostru le-ar putea repeta cuvintele rostite fariseilor de altă dată: „*Cuvîntul meu nu încapă în voi*” (Ioan 8, 37). Ne permitem totuși a aduce în atenția acestora episodul cu Nicodim, om de vază al vremii, care, deși în prima fază a înțeles și el lite-

ral cuvintele Domnului, referitoare la „nașterea a doua”, s-a atașat mai mult Mîntuitorului, apărîndu-l pe față înaintea sinedrului care îi aducea învinuiri închipuie.

Pe de altă parte, sîntem asaltați de o seamă de așa-zisi „evangelisti” și „propovăduitori” de tot felul, ba chiar și unii „vindecători”, și alții „prooroci mincinoși” (Matei 24, 24), veniți din toată lumea, care adună oamenii pe stadioane, în săli de spectacole, sau dînd buzna pur și simplu prin casele oamenilor, propunîndu-le o altă credință, uneori un alt Hristos, ba chiar credințe păgîne, încltî parcă trăim spusele Domnului Iisus: „*Mulți vor veni întru numele meu, zicînd: Eu sînt Hristosul și pe mulți vor înșela*” (Matei 24, 5). Într-adevăr, unii dintre noi se și lasă înșelați, furăți de vorbe mîeroase ale acestor propovăduitori, ca să nu spunem și de „darurile” lor, care adesea vestesc un Hristos mult subțiat de însușirile Sale divine, un Iisus mai mult făcător de minuni, un Hristos care începe să semene tot mai puțin cu Iisus-Domnul cel cunoscut din Evangheliile și Tradiția Bisericii — „lumină din lumină” și Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat — care ne inspiră evlavie și putere și măreție, trezindu-ne totodată conștiința păcătoșeniei, ca oarecînd pescarului Petru, cînd a zis: „*leși de la mine, Doamne, că sînt om păcătos!*” (Luca 5, 8).

În fața acestor valuri, acestor tentații, acestor ispite, acestor chemări: Aici este Hristos, ba aici ș.a.m.d., ca și cînd s-ar fi împărțit Hristos, ceea ce îl scandalizează cîndva și pe Sf. Apostol Pavel, de bună seamă că unii frați de-ai noștri își pun cinstiți și pe drept întrebarea: *Doamne, la cine ne vom duce? Cui să dăm ascultare? Pe cine să urmăm? Unde-i adevărul?*

Răspunsul nu este desigur altul decît cel dat de Sf. Apostoli acum aproape două mii de ani și, după ei, de Sf. Biserica, în care învățătura și chipul real al Mîntuitorului au rămas neștiute și cu putere mîntuitoare, pe care l-am simțit corect, în chip drept ca Dumnezeu adevărat și om adevărat, cu care ne-am născut ca neam și cu care ne naștem ca ființe individuale și trecătoare, încltî putem spune cu poezie, oricui ne face silă într-un fel sau altul: „*Iar noi locuim ne înținem / Cum am fost, așa rămînem*”. Biserica, ai cărei fii sîntem, nu și-a permis niciodată să se joace cu numele lui Iisus Hristos-Domnul nostru, să fie interpretat pe scenă și amestecat în jocuri de copii, sau în alt fel să fie luat în deșert numele Său. Pe cel ce a zis: „*Eu sînt Alfa și Omega, Începutul și sfîrșitul*” (Apoc. 1, 8), că „*îară mine nu puteți face nimic*” (Ioan 15, 5), că „*nimeni nu vine la Tatăl decît numai prin mine*” (Ioan 14, 6), că nu ne este „*dat alt nume sub soare întru care să ne mîntuim*” (F. Ap. 4, 12), că „*Dumnezeu ne-a dat viața veșnică și această viață veșnică întru Fiul Lui este*” (I Ioan 5, 19) — nu l putem implica simplist în viața noastră, nu l putem cum și se îndrăznește a se încerca, ci trebuie să ne adăncim în viața Lui, așa cum ne-a arătat-o ca Dumnezeu și om, în spiritul învățăturii Lui dătătoare de viață, ceea ce înseamnă o permanentă „înnoire a minții”, adică cunoașterea și trăirea clipă de clipă a „voii lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvîrșit” (Rom. 12, 2). Sf. Apostol Pavel ne spune limpede: „*Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine*” (Gal. 2, 20).

Rămînînd fideli Bisericii care, duhovnicește, ne duce de mină ca o mamă bună de două mii de ani, care și-a pus pecetea pe ceea ce M. Vulcănescu a definit atît de potrivit: „*Dimensiunea românească a existenței*”, credem că este necesar să spunem nu numai cînd ne împărțăm, ci în fiecare zi: „*Cred Doamne și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu*”. Avînd această conștiință, să ne impunem un mod cu adevărat creștin de gîndire și viețuire în lume.

Pr. Gh. Papuc

Sfinții martiri binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu și fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei și sfetnicul Ianache

Duminică 16 august a.c. au avut loc la Mînăstirea Hurezi, jud. Vlcea, cîntoria voievodului Constantin Brâncoveanu, festivitățile prilejuate de proclamarea solemnă a cultului Sfinților Martiri brâncoveni: Voievodul Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi Matei, Radu, Ștefan și Constantin și sfetnicul Ianache.

Tot cu acest prilej a fost proclamată solemn și canonizarea cavouului Antonie de la Schitul Izrael-Vlcei.

Sf. Liturghia la care a participat o izemul multime de credincioși a fost oficiată în aer liber, de un ales sobor de arhierie, preoți și diaconi în frunte cu Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României. Din sobor au făcut parte I. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, I. P. S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, P. S. Gherasim Cristea, episcopul Rîmniceului, P. S. Calinic Argatu, Episcopul Argeșului, P. S. Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. S. Dr. Damaschin Severineanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, P. S. Dr. Casian Gălățeanul, Arhieru-vicar al Episcopiei Dunării de Jos, P. S. Emilian Ardeanu, Arhieru-vicar al Episcopiei Aradului, și P. S. Irineu Slătineanu, Episcop-vicar al Episcopiei Rîmniceului.

După citirea Sf. Evanghelii I. P. S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei a tlcuit celor prezenți pericopa evanghelică duminică.

La priceasnă I. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a rostit un ales cuvînt de învățătură legat de viața și martiriul Sfinților brâncoveni, care se publică mai jos.

Tomosul Sinodal de canonizare a fost citit de către P. S. Irineu Slătineanu, Arhieru-vicar al Episcopiei Rîmniceului.

După rugăciunea de sfințire a icoanelor și prezentarea lor poporului a luat cuvîntul P. F. Patriarh Teoctist care a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

Episcopia Rîmniceului a oferit apoi o agapă înfrățescă.

Visarion BALȚAT

Sfîntul martir Constantin Brâncoveanu, domnitor în Țara Românească între 1688—1714, a fost unul din marii domnitori ai românilor, rămas în amintirea tuturor generațiilor ca:

Brâncoveanu Constantin,
Boier vechi și domn creștin.

Așa l-a cîntat poporul în baladă, cinstindu-i neamul de viță veche și faptul că s-a arătat în toată viața lui, pînă la moarte, a fi bun creștin, ortodox cu credința și cu fapta.

S-a născut în localitatea Brâncoveni din părțile României și a avut printre strămoșii după tată pe Matei Basarab (domn, 1632—1654), ctitor de biserici și minștiri, iar după mamă era nepot al lui Șerban Cantacuzino.

În pruncie rămînd fără tată, a fost crescut în frica lui Dumnezeu de mama sa Stanca și de unchiul său, învățatul stolnic Constantin Cantacuzino. Aceștia i-au dat o bună educație religioasă, iar stolnicul i-a fost îndrumător bun în dobîndirea unei culturi cum puțin o puteau avea în vremea aceea.

La moartea voievodului Șerban Cantacuzino în 29 de zile ale lunii octombrie 1688, boierii și toți dregătorii țării l-au rugat pe Constantin Brâncoveanu să primească domnia. Au trebuit să stăruiască mult, pentru că Brâncoveanu spunea într-una că-i este deajuns ceea ce este și ceea ce i-a dat Dumnezeu. Numai cînd i-au spus că este vrerea Țării ca el s-o apere de dușmani, să-i apere credința și să-i asigure liniștea și pacea, atunci a primit.

A fost uns domn de către Mitropolitul Țării, Teodosie.

Cel dintîi lucru pe care l-a făcut, a fost să continue tipărirea Bibliei de la București (1688), prima Biblie completă în românește, în cea mai frumoasă limbă românească, pe înțelesul tuturor românilor din Țara Românească, din Dobrogea, din Oltenia, din Moldova, din Banat și din Ardeal, Crișana și Maramureș. Pînă în zilele noastre oricine o poate citi și înțelege și, în cea mai mare parte, traducătorii mai noi au menținut limba ca a fagure de miere, cu miros de bună mireasmă duhovnicească și cu grai de vechi cazanii, a Bibliei de la București.

Binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu și-a rînduit domnia cu multă înțelepciune, așa încît pe pămîntul țării, în toată domnia lui de 25 de ani, Țara n-a cunoscut război, deși era înconjurat de trei imperii care îl dușmăneau, cel rusesc, cel turcesc și cel nemțesc. Cu mult tact a știut să apere Țara de toți și, în felul acesta, au înflorit în Țară credința, prin ridicare de lăcașuri de închinăciune, și cultura, prin tipărirea de multe cărți, mai ales religioase. De la dînsul au rămas edificii frumoase în „stil brâncovenesc” la Mogoșoaia, la Buzău la episcopie, la Mînăstirea Sîmbăta, acestea două din urmă recent restaurate.

A fost contemporan cu Sfîntul mitropolit martir Antim Ivireanu, mare predicator și întemeietor de tipografii.

Precum Binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfînt în Moldova, tot așa și Binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu a zidit multe biserici și mînștiri frumoase spre slava lui Dumnezeu. Astfel sînt: mînștirea Hurezi din Oltenia, mînștirea de la Sîmbăta de Sus din părțile Făgărașilor, o biserică în Făgăraș, o biserică în Rîmniceul-Sărut și biserică Sf. Gheorghe din

timpul suferenței, nici să facă greutate.

Aceștia sînt numai o seamă de îndatoriri academice ale voastre pe care le găsiți arătate pe larg în cărțile didactice ale T.V., în Psalmi, Proverbele lui Solomon, Cartea Înțelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah și în întreg N.T. Citiți-le cu atenție, ca să smulgeți rîul din sufletul vostru de la început, căci mai tîrziu este mai greu, rîul a prins putere și veți suferi amar după urma lui. Smulgeți rîul și plantați binele; smulgeți păcatul și faceți să crească virtutea.

Străduiți-vă neîncetat, ca odată cu vîrsta și cu anii de școală să scrieți și cu duhul, să creșteți în virtute și în știința de carte și Dumnezeu milei va fi cu voi cu toți spre bucuria voastră și a noastră a tuturor.

Pr. prof. Simion Radu

București. Alte biserici a zidit la Brâncoveanu, Surpatele, Viforita ș. a.

A trimis cărți de cult tipărite la București sau la Snagov, și tipografi și tipografii în părțile Arabiei, Siriei și Caucazului. A ajutat mînștirea Sf. Ecaterina din Muntele Sinai și Patriarhiile și mînștirile din Orient, din Grecia, și de la Muntele Athos, căzute sub stăpînire turcească. A apărut ortodoxia ardeleană, scoîndu-l din închisoare pe Sfîntul mitropolit Sava Brancovici, închis pentru că n-a vrut să treacă la calvinism. A dat moșia Merişanilor mitropolitului Atanasie al Ardealului, ca să nu se lase ispitit de daruri catolice și să părăsească ortodoxia.

Dar iată că vechii lui dușmani, turcii, s-au supărat pe el că nu li se supunea și, scrie cronicarul: „Se întîmplă deci că în Săptămîna Patimilor, în anul de la Hristos 1714, a trimis sultanul turcilor Ahmed al III-lea, mulțime de ostași de l-au luat pe Constantin Vodă cu fiii și generii săi și în jalea tuturor locuitorilor orașului București l-au dus la Înalta Poartă. Aici creștinul voievod și fiul său cel mare au fost chinuți cumplit de către necredincioșii vreme de patru luni, fiind supuși la amarnice suferințe”.

În cele din urmă au fost arestați toți copiii lui Constantin Brâncoveanu și ginerele său Ianache, și închiși la Edicule, închisoare cu 7 turnuri din Constantinopol. Toți au fost condamnați la moarte, ca să nu mai rămîna parte bărbătească din neamul domnitorului. Li s-a propus să treacă la mahomedanism ca să-și salveze viețile, căci așa era legea lor turcească: dacă un condamnat la moarte creștin primea să treacă la mahomedanism, era iertat de condamnare.

Tradiția ne spune că cel mai mic dintre copii, Matei, înfricoșat, ar fi fost ispitit să se turcească.

— Fiul meu, drag, i-a spus Sănt Constantin Brâncoveanu, nu vei putea trăi cu rușinea de a-ți fi trădat și credința și neamul! La ce bun să-ți salvezi o astfel de viață? Ești fiu de domn creștin. Păstrează-ți rangul ca să nu ridi păgîinii de tine și de Mîntuitorul Hristos.

— Iartă-mă tată, a zis copilul și s-a dus cu demnitate spre butucul pe care și-a așezat gîtul, iar călăul i-a tăiat capul.

Au urmat la tăiere ceilalți copii, Radu, Ștefan și Constantin și Ianache sfetnicul, care ținea pe una din fetele sale, ultimul fiind tăiat capul domnitorului, șînt ultimul anume ca să vadă și să sufere întreaga groază a uciderii celor dragi ai săi. Toți au murit pentru că n-au acceptat să se lepede de credința lor ortodoxă. Așa au devenit martori ai lui Hristos, martiri și sfinți.

Aceștia s-au petrecut în ziua praznicului Adormirii Maicii Domnului, la 15 august 1714, cînd domnitorul împlinea 60 de ani, iar doamna Marica ar fi trebuit să-și serbeze ziua numelui. Necredincioșii au aruncat trupurile martirilor în mare. Creștinii din Constantinopol le-au pescuit și le-au îngropat în insula Halki, în biserică mînștirii Maicii Domnului.

Doamna Marica a adus pe acuns osemintele domnitorului la București și le-a înmormintat în biserică Sf. Gheorghe, ctitoria sa, însemnîndu-le pe candela de argint de deasupra mormîntului. Pe piatra de pe mormînt nu era scris nimic, pentru că turcii să nu afle și să nu profaneze mormîntul.

Candela arde și astăzi acolo, luminînd amintirea Voievodului martir Constantin Brâncoveanu, a fiilor săi martiri Constantin, Ștefan, Radu și Matei și a sfetnicului martir Ianache, creștini ortodocși nevinovați, căzuți sub urgia păgînului nedrept și ucigaș, Sultanel Ahmed al III-lea a asitat el însuși la tăierea capetelor lor, ca la un spectacol, la care a invitat și pe unii ambasadori ai țărilor occidentale care, spre rușinea lor, au acceptat să participe la o asemenea execuție monstruoasă.

Cei șase martiri au fost canonizați de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la 20 iunie 1992, iar pomenirea lor va fi în fiecare an la 16 august, a doua zi după praznicul Adormirii Maicii Domnului. Așa vor fi înscrisi în Calendarul ortodox.

Mîntuitorul primește rugăciunile celor care L-au mărturisit cu prețul vieții în fața oamenilor, potrivit cu însuși promisiunea Sa: „Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mîne înaintea oamenilor, pe acela și Fiul Omului îl va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezeu” (Lc. 12, 8).

Cu ale lor sfinte rugăciuni Doamne Iisuse Hristoase miluiește-ne și ne mîntuiește pe noi.

Sfinților martiri Brâncoveni, rugați-vă pentru noi și ocrotiți România. Amin.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

TROPARUL ȘI CONDACUL SFINȚILOR
MARTIRI
BINECREDINCIOSUL VOIEVOD
CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ȘI FII SĂI
CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU ȘI MATEI
ȘI ALE SFETNICULUI IANACHE

TROPARUL — glasul III

Cel ce pentru dreapta credință și pentru neam, te-ai învrednicit a suferi moarte de martir, împreună cu fiii tăi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei și cu sfetnicul Ianache, dreptcredinciosule Voievod Constantine, roagă pe Hristos, Dumnezeu, să mințuiească sufletele noastre.

CONDACUL — glasul VIII

În cetatea Sfîntului Împărat Constantin și tu, împreună cu fiii tăi, Voievodule Constantine, astăzi, pe Hristos ai mărturisit și cu puterea Sfintei Cruci pe necredincioșii rușinînd, cu vrednicie, toți, cununa muceniciei ați primit. Pentru aceasta, cîntări și laude aducem vouă, ca acela ce sînteți ocrotitori și rugători pentru Biserica și neamul românesc.

DIN SF. SCRIPTURĂ

V-am scris vouă, tinerilor, pentru că sînteți tari și cuvîntul lui Dumnezeu petrece în voi și ați biruit pe cel viclean.

(I Ioan 2, 14)

Mila și adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale.

(Proverbe 3, 3)

Deprinde pe tînră cu purtarea pe care trebuie s-o aibă. Chiar cînd va îmbătrîni nu se va abate de la ea.

(Proverbe 22, 6)

COLȚUL TINERETULUI:**Despre înfrînare și stăpînirea de sine**

„Per aspera ad astra”.

Dragi tineri,

Multe din necazurile oamenilor în viață vin din obiceiurile rele ale tineretului. Tinerii neînțelepți se cred pe ei înșiși deștepti, deși sînt fără experiență și nesocotesc povețele educatorilor, ale părinților lor duhovnicești și truștești. Ei se lasă pradă instinctelor oarbe, ispitelor păcatelor și patimilor, în loc să asculte de rațiune și credință, să se conducă de bun simț și să ajungă la virtute.

În clipa intrării voastre în Facultate, să urmăriți un singur scop, să vă formați caracterul moral, ca să deveniți creștini buni. Lucrați cu încredere și sîrguință și veți reuși. Totul depinde de harul lui Dumnezeu, de voința și de purtarea voastră. Ora et labora — rugați-vă și muncii.

Cheia succesului pentru ajungerea scopului propus este virtutea stăpînirii de tine însuși, virtutea înfrînării și a jertfei de sine. *Per aspera ad astra*, printru spini la strălucire. Eroul Hercule trebuie imitat. El a gustat amarul renunțării la plăceri, dar s-a bucurat de rodul dulce al luptei pentru virtute. Alpinistul se obosește, dar la sfîrșit se bucură și se desfătează. Virtutea este amară, dar roadele ei sînt ca mierea. Sus pe culmile desăvîrșirii creștine ajungeți prin încordare și jertfă, prin rugăciune și post, prin ascultare și muncă, nu prin îmbulbure în cele pămîntești, nu prin satisfacerea plăcerilor trecătoare; nu prin beție și desfrînare, nu prin lene și somn, ci prin cumpătare și respectul de sine și de aproapele.

Înfrînați-vă necontenții tineri, în gînd, în vorbă și în fapte rele. Vorba voastră să fie dreasă cu sare, zice Sf. Ap. Pavel, spusă ca să zidească, nu să strice, să unească, nu să dezbină. De aceea gîndiți bine ce grațiți, ca să nu vă călîți. Omul are doi ochi, două urechi și o gură, ca maii. Mulți să vadă, să observe și să audă și mai puțin să vorbească.

Cea dintîi și cea din urmă Evanghelia a vieții este să vă cunoașteți datorita, să vă cunoașteți munca și s-o faceți ca tineri azi și miline ca cetățeni cinstiți și ca oameni de omenie. Muncii necontenit, căci acesta este rostul tuturor ființelor sub soare, de la nelușmînată furnică și albină, la mica pasăre ce cîntă și pînă la om, care colaborează conștient cu harul lui Dumnezeu la desăvîrșirea creațiunii Sale. Cunoscut un monstru sub soare, urit de Dumnezeu și de oameni, este leneșul, parazitul și exploataatorul

INFORMAȚII

— Simbătă, 25 iulie a.c., I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a luat parte la punerea pietrei de temelie a Căminului de bătrâni din Sibiu, lucrare inițiată de Organizația „Diakonisches Werk” a Bisericii Evanghelice C.A. din România. Arhiepiscopia noastră a cedat o parte din terenul viitoarei construcții în care își vor găsi o mângâiere a bătrânețelor credincioși de diferite confesiuni.

— Duminică, 26 iulie a.c., I.P.S. a săvârșit slujba de sfințire a bisericilor „Cuv. Paraschiva” din parohia Scorei, prot. Avrîg. Amănunte într-un material separat.

— Marți, 28 iulie a.c., I.P.S. Sa a luat parte la dezvelirea unei plăci comemorative prin care s-a marcat împlinirea a 700 de ani de înființarea primului spital din Sibiu. A rostit și o alocuțiune.

— Vineri, 30 iulie a.c., I.P.S. Sa a participat la festivitatea înălțării la grad a ofițerilor și subofițerilor din Garnizoana Sibiu. Festivitatea a avut loc la Institutul Militar „Nicolae Bălcescu” din Sibiu.

— Duminică, 2 august a.c., I.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, robind un cuvânt de învățură, legat de Duminică a șaptea după Rusalii.

— La 6 august 1992 a slujit la Hramul Minăstirii Slatina, Ep. Sucevei Schimbarea la Față.

— Între 6—8 august a.c., I.P.S. Sa aflându-se în Moldova, a vizitat minăstirile Secu, Sihăstria, Rîșca, Schitul Durău precum și casa episcopală de la Bălățești (jud. Neamț), împreună cu I.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei și cu P.S. Episcop Eftimie al României și Husilor. Pe meleagurile Sucevei a vizitat și noua biserică din Comuna Mălini, patria lui Nicolae Labiș, și parohia Slatina păstorită de pr. Petru Ciobanu.

— Vineri, 14 august a.c., I.P.S. Sa a acordat un interviu studioului Tv. din Cluj-Napoca, despre ultimele aspecte ale relațiilor dintre Biserica Ortodoxă și cea Catholică.

— Simbătă, 15 august a.c., I.P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă la Minăstirea Brincoveanu, Simbăta de Sus, jud. Brașov, cu prilejul zilei hramului „Adormirea Maicii Domnului”. Amănunte în reportajul din acest număr.

— Duminică 16 august a.c., I.P.S. Sa a luat parte la festivitățile prilejuate de generalizarea canonizării Sfinților martiri Brincoveni și a Sf. Antonie de la Izetur-Vilcea, la Minăstirea Horezu, Vilcea.

În cadrul Sf. Liturghii arhieresti pontificate de către P.F. Patriarh Teoctist al României, alături de un ales sobor de arhierie, preoți și diaconi, I.P.S. Sa a rostit Cuvântul de învățură despre martiriul Sfinților Brăncoveni.

În aceeași zi I.P.S. Sa împreună cu ceilalți ierarhi prezenți la festivități a vizitat minăstirile Bistrița, Dintr-un Lemn, Govora din jud. Vilcea și centrul episcopal din Rimnicul-Vilcii.

— Luni 17 august a.c., I.P.S. Sa a luat parte în Aula Facultății de Teologie „Andrej Șaguna” Sibiu la deschiderea cursurilor de îndrumare a preoților.

— Cu acest prilej, I.P.S. Sa a prezentat o amplă comunicare privind ultimele evoluții ale relațiilor dintre ortodocși și catolici orientali de rit bizantin, din România și din țările vecine, și poziția Vaticanului în această problemă.

— Miercuri, 19 august a.c., I.P.S. Sa a făcut o vizită de lucru la Cantierul Mănăstirii Brăncoveanu, unde s-a întâlnit și cu D-l Nicolae Bălcescu, ambasadorul României la Atena.

— Simbătă, 22 august 1992, I.P.S. Sa a făcut o vizită frățească, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Vadului Pelecului și Clujului.

În aceeași zi, în drum spre Oradea, I.P.S. Sa a vizitat castelul de la Ciucea, jud. Cluj, locul unde-și doarme somnul de veci poetul Octavian Goga și unde se planuiește refacerea fostei mănăstiri dorite de familia poetului.

— Duminică, 23 august 1992, I.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala episcopală din Oradea, robind un ales cuvânt de învățură legat de pericopa evanghelică a zilei.

— În aceeași zi I.P.S. Sa a oficiat seara, împreună cu P.S. Arhierușan Crișanul și un ales sobor de preoți și diaconi, slujba reînnoșării în catedrala episcopală, după un exil nedrept de 32 de ani, a celui ce a fost episcopul dr. Nicolae Popovici, fost episcop al Oradei.

În fața unei asistențe numeroase, I.P.S. Sa a rostit un emoționant cuvânt de omagiere a distinsului ierarh care a avut atât de mult de suferință de pe urma regimului comunist care se instalase atunci la noi.

Tot cu prilejul vizitei la Oradea, I.P.S. Sa a acordat un interviu postului Tv. din Cluj, despre personalitatea P.S. Episcop Nicolae Popovici și despre semnificația reînnoșării sale la Oradea.

— Luni 24 august 1992, I.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenței Îngrijite a Consiliului Eparhial Oradea, în vederea stabilirii datei alegerilor de Episcop la Oradea.

— În aceeași zi, I.P.S. Sa a făcut o vizită la minăstirea „Sf. Cruce” de lângă Oradea. În drumul de întoarcere spre Sibiu, însoțit de P.C. Prof. decan al Facultății de Teologie din Oradea Dr. Dumitru Abrudan și de P.C. drd. arhid. Visarion Bălțat, secretar eparhial la Sibiu, s-a oprit pentru o scurtă vizită la episcopia sufragana de Alba Iulia.

Arhid. drd. Visarion Bălțat

— Joi, 2 iulie a.c., P.S. Serafim Făgărășanul a participat la sărbătoarea proclamarilor solemne a canonizării drept credinciosului voievod Ștefan cel Mare, și sfinț, la Minăstirea Putna. La întoarcere spre Sibiu, I.P.S. Sa s-a oprit la Minăstirea Pingărați unde a participat la Sf. Liturghie și a vorbit tinerii obști monahale de aici și credincioșilor prezenți.

— Simbătă, 11 iulie P.S. Serafim a participat la invitația I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului la slujba vecerniei în Catedrala arhiepiscopală din Cluj însoțit fiind de P.S. Irineu Bistrișeanul și în companie la Adunarea Oastei Domnului, desfășurată într-o atmosferă de înaltă trăire duhovnicească. Cei doi ierarhi ca și P.C. pr. prof. Dr. Vasile Mihoc și alți preoți din Eparhia Clujului s-au adresat fraților noștri cu cuvinte de învățură.

— Duminică, 12 iulie a.c., din încredințarea I.P.S. Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvârșit Sf. Liturghie în parohia Boholt, prot.

Făgăraș, satul natal al P.S. Sale. După Sf. Liturghie, P.S. Sa a oficiat Taina cununiei pentru tinerii Văja Dorel și Daniela. În drum spre Boholt, P.S. Serafim s-a oprit în parohiile Simbăta de Jos, Voila și Calbor.

— Simbătă, 18 iulie a.c., P.S. Sa a luat parte la Sfatul frățesc pe țară al Oastei Domnului, întrunit la Sibiu, prilej cu care au fost dezbătute problemele acestei Asociații din cadrul B.O.R.

— Duminică, 19 iulie a.c., P.S. Serafim a săvârșit împreună cu P.S. Justinian al Maramureșului slujba de sfințire a bisericilor din Medieșul Aurit, prot. Satu Mare. Cei doi ierarhi s-au adresat mulțimii de credincioși prezenți cu cuvinte de învățură inspirate din Evanghelia și de evenimentul sfințirii. Seara, P.S. Serafim a poposit la Minăstirea Rohia unde a participat la privegherea de noapte și a vorbit călugărilor despre rostul monahismului în Biserică și actualitatea sa.

De Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, din încredințarea P.S. Justinian al Maramureșului, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvârșit Sf. Liturghie și a pus piatra fundamentală pentru un nou schit în apropierea orașului Tîrgu Lăpuș, care va fi ridicat de vrednicul ieromonah Paisie Cosma, originar din Țara Lăpușului. A participat o mare mulțime de preoți și credincioși care și-au manifestat dragostea față de viața monahală și dorința de a fi refăcute vechile așezăminte mănăstirești distruse de generalul Bukov în sec. XVIII.

— Duminică, 2 august 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, însoțit de la Centrul eparhial de pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, a slujit Sf. Liturghie la minăstirea de la Dejani (prot. Făgăraș) în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe monahul Gherontie. Sărbătoarea reînființării minăstirii a început simbăta seara cu o procesiune în satul Dejani, până la locul minăstirii. Au participat mulți credincioși din satele din zona Făgărașului, hotărâți să sprijine reconstrucția minăstirii încredințată vrednicului preot Ioan Ciocan din Dejani.

— De Schimbarea la Față a Domnului P. S. Episcop Serafim a prăznuit hramul schitului Păltiniș împreună cu viețitorii lui și cu mulți preoți și credincioși veniți la odihnă în această stațiune. Au vorbit despre semnificația praznicului pr. lector Nicolae Dură, pr. Vasile Mitea (Alba Iulia) și P.S. Serafim.

— Duminică 9 august P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie la Voila (prot. Făgăraș) în cadrul căreia a hirotonit pe ierod. Gherontie întru preot. La sfârșitul Liturghiei a avut loc ceremonia instalării noului preot al parohiei Voila în persoana Pr. Ioan Șerban, care îl succede pe venerabilul părinte Ioan Cornea, slujitor în această parohie de 40 de ani.

Vecernia arhierescă a fost săvârșită la minăstirea de la Dejani unde P.S. Sa a adresat din nou cuvânt de învățură, îndemnând la jertfelnicie pentru reconstrucția minăstirii.

— Din încredințarea I.P.S. Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul a săvârșit Duminică, 16 august, Sf. Liturghie și slujba binecuvântării bisericilor din parohia Sebeșul de Jos (prot. Avrîg), unde C. pr. Ioan Boorel a făcut frumoase lucrări de restaurare și împodobire a bisericii, fiind distins cu titlul de icoan stavorfor.

După masă P.S. Sa a săvârșit Taina Sf. Maslu de obște în parohia Racovița (prot. Avrîg), preot-paroh Dumitru Mircea în prezența unui mare număr de credincioși cărora le-a adresat cuvânt de învățură.

— Duminică, 23 august, P.S. Serafim a săvârșit Sf. Liturghie în parohia Dacia (prot. Rupea) și a hirotonit întru preot pe tânărul Ioan Răduleț pe care l-a și instalat ca preot paroh în această parohie unde credincioșii sub călăuză vrednicului preot Rusu Gheorghe (transferat la Târlungeni) și-au ridicat o biserică nouă în anii dictaturii.

Vecernia a fost săvârșită la Homorod (prot. Rupea), unde P.S. Serafim a adresat credincioșilor, ca pretutindeni, cuvânt cald de zidire duhovnicească.

La invitația P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmărușului, P.S. Episcop-vicar Serafim a poposit în zilele de 29 și 30 august în parohiile Leordina (de pe valea Vișeuului) și în parohia Șieu (de pe valea Izei) unde a slujit Vecernia și Sf. Liturghie și a participat la o mare adunare a Oastei Domnului organizată de frații din Șieu în frunte cu preotul lor, care își zidesc o măreață biserică.

R.

Sfințirea bisericii „Cuv. Paraschiva” din Scorei, prot. Avrîg

Așezată pe șoseaua care leagă Sibiu de Făgăraș, cam la drumul jumătate dintre aceste orașe, localitatea Scorei este una dintre cele mai vechi din Țara Făgărașului, atestată documentar încă în 1394, când domnul Țării Românești, Mircea cel Bătrîn, face o donație boierului Stanciu la hotarele Scoreiului, unde a fost ridicată și o minăstire dărmată de tunurile generalului Bukov în anul 1762, când, se știe, au fost arse sau dărâmate încă aprox. 150 de biserici și mănăstiri ortodoxe din Transilvania.

Astăzi Scoreiul este cunoscut chiar și peste hotare, nu numai prin grija scoreienilor față de berze, cărora le-au creat condiții de înmulțire, ci mai ales prin hărănia și credința lor. Căci există aici două biserici monumentale: Prima cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, reparată și pictată prin grija credincioșilor și a vrednicului lor preot Andrei Todircea, care a și fost sfințită în anul 1990, iar a doua, cu hramul „Cuv. Paraschiva”, careia de asemenea i s-au făcut reparații capitale și îmbrăcată apoi într-o frumoasă haină picturală, prin alergăturile aceluiași harnic preot și cheltuielile speciale suportate de fam. Alexandru și Steluța Halmaghi din S.U.A. și Ana Halmaghi din București, care a suportat cheltuielile cu iconostasul.

Terminate fiind toate aceste lucrări, bis. Cuv. Paraschiva din Scorei a fost sfințită Duminică 26 iulie 1992, de către I.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

După slujba sfințirii s-a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă, cu participarea unui mare număr de credincioși, în cadrul căreia tânărul teolog I. Răduleț a fost hirotonit diacon.

La sfârșitul Sf. Liturghii, cuvânt de bun venit a rostit P.C. prot. M. Lupu (Avrîg), după care o prezentare a parohiei și lucrărilor a făcut P.C. paroh A. Todircea.

Cuvânt de învățură a rostit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie, care a apreciat jertfelnicia celor ce au contribuit la înnoirea bisericii care s-a sfințit.

Pentru activitatea depusă pe tărîm pastoral și gospodăresc C. pr. A. Todircea a fost distins și hirotesit „icoan stavorfor”, acte de apreciere înmindu-se totodată celor două familii Halmaghi.

P.

ONISIFOR GHIBU:

Bibliografie. Scrieri privitoare la Biserică și Religie

Dl. Oct. O. Ghibu a avut amabilitatea să ne ofere lucrarea deosebită cu titlul de mai sus, care este un substanțial extras de 20 p. din „Glasul Bisericii”, 1988, nr. 6.

Ne aflăm în fața unei lucrări bibliografice serioase, inventariind lucrările editate și inedite ale învățatului Onisifor Ghibu. Pentru scrierile publicate până în anul 1940 (cap. I și II), autorul s-a folosit de *Bibliografia profesorală Onisifor Ghibu* elaborată sub supervizarea lui Ioachim Crăciun, de către I. E. Naghiu și Ioan Iloga (București, Cultura Românească, 1941), capitolul al III-lea cuprinzând lucrări aflate încă în arhive.

La o primă privire, dar noi fiind perfecțiști, în mare, de activitatea profesorului din Săliștea Sibiului, se vede clar că Onisifor Ghibu a

fost foarte implicat în probleme capitale din istoria neamului românesc, elaborând un număr impresionant de lucrări. Anii petrecuți la Sibiu au fost foarte productivi pentru autor, și în tinerețe, și la vîrsta senectutii.

În *Telegatul Român*, 1903—1907, el semnează nu mai puțin de 13 titluri. La acestea se adaugă o mulțime de altele, publicate în Ziarul *Lupta*, de la Budapesta, dar și în o sumedenie de alte periodice ulterioare, din Cluj, Oradea, București, Basarabia și Bucovina.

Pentru multă vreme, în centrul atenției lui Onisifor Ghibu a stat Mitropolia Ortodoxă din Sibiu, care a jucat un rol determinant în menținerea trează a conștiinței naționale la românii ardeleni. De fapt, tocmai el, ca inspector al în-

vățămîntului, era reprezentantul

instituției sibiene. În această calitate, a îndrumat învățămîntul nostru pe făgaș firesc, contribuind și astfel, la pregătirea Marii Uniri de la 1 Dec. 1918.

Din cele 371 de titluri menționate în bibliografie, se vede limpede că Onisifor Ghibu și-a spus cuvîntul, de cîte ori a crezut necesar, în legătură cu problemele religioase de care putea să depindă existența noastră ca națiune în Transilvania și în Europa. Multe lucrări, editate și inedite, se referă la agresivitatea catolicismului față de ortodoxie, autorul manifestîndu-se nu ca un spirit agresiv, ci ca un unel pacifist, pledînd chiar pentru o Biserică creștină universală — cea ce nu a fost și nu e posibil, atîta vreme cît există acțiuni prozelitiste și tendințe primăle și de subordonare confesională.

La aria largă a preocupărilor lui Onisifor Ghibu se adaugă vastita-

tea lucrărilor rămase în manuscris, însumînd mii de pagini, alcătuite în vremea teroarei roșii. Reținem, ca exemple, câteva dintre acestea: *Problema Religiei* (600 p.), *Introducere în opera literară, artistică și culturală a lui Picu Pătruș* (100 p.), *În slujba Școalei Ardelene* (712 p.), ș.a., ș.a.

Bibliografia d-lui Oct. O. Ghibu este un instrument de cea mai mare importanță pentru cunoașterea activității unui mare învățat patriot român, dar și pentru cunoașterea unor probleme fundamentale ale istoriei, culturii și religiei noastre din toate timpurile. Pe baza ei, se pot elabora numeroase cărți, teze de licență și de doctorat, ca și cursuri universitare de pedagogie și teologie. Am vrea să avem ocazia să susținem chiar noi un asemenea curs. Sintem convinși că bucuria nu ne va fi mică.

Dr. G. Nistor

Semnalăm... Semnalăm...

Pr. Simion Mesaros, rectorul Institutului Teologic Catholic orientat de rit bizantin din Baia Mare (greco-catolic), face în ziarul *Phoenix* (an. II, nr. 92, 1992, p. 2) un lung „Apel” în atenția sa către „guvernele Europiei și lumii, a șefilor religioși creștini și ne-creștini, a tuturor asociațiilor și organizațiilor care se preocupă de drepturile omului”. Ce solicită părintele Mesaros? „Le implorăm să folosească influența pe care o au asupra guvernanților noștri și ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, pentru ca persecuția împotriva Bisericii române unite, care durează de 43 de ani, să înceteze”.

În orice caz, noi dorim să-i facem părintelui bucuria de a fi receptat *Apelul* direct, fără să mai fi trecut prin „guvernele lumii” și prin minile altor forțe străine. (Ce pasiune să tot fim mereu reclamați străinilor, cînd noi declarăm mereu că sîntem deschiși oricărui dialog!) E însă norocul părintelui că guvernele lumii și etc. nu au dat atenție *Apelului* său, pentru că ar fi descoperit ușor în el inexactități flagrante și tot atât de flagrante insulte „frățești” la adresa ortodocșilor culpabilizați mereu pentru vinovății imaginare.

Dar de aceasta nu ne vom ocupa. Nu le mai ia nimeni în seamă. Nici măcar S.S. Papa, nici organizațiile internaționale creștine, tot recunoscînd că „toate Bisericile au suferit sub dictaturile atee”. (A se vedea Doc. de la Geneva, din 6 iulie 1992).

Și-apoi noi am promis încă din 1990 să nu răspundem acuzațiilor ireponsabile, și să ne abținem de a ne angaja în polemici inutile. De data aceasta e însă vorba de a corecta niște inexactități. Atît și nimic mai mult.

Să ne întoarcem așadar la *Apel*.

Titlul *Apelului*, cu litere foarte mari, este:

„DOUĂ MILIOANE DE CREDINCIOȘI AȘTEAPTĂ”.

Nu dorim să sporn durerea autorului. Spune și lucruri adevărate și triste în *Apelul* său. Ce păcat că le amestecă — oare numai pentru că nu e informat? — cu neadevăruri care strică totul. Lumea poate zice: pe lingă astfel de (cum să le zicem, ca să rămînem delicat!), cum să mai creadă cineva în restul lamentațiilor? Iată un singur exemplu.

Apelul indică pentru 1948: 1 800 000 credincioși catolici uniți cu Roma. Nu ne mai ducem la statisticile vremii. Să zicem că au fost atîția.

Recensămîntul din 7 ianuarie 1992 indică 1% de astfel de catolici, din totalul de 90% români, numărul echivalent lui 1% fiind 228.377 suflete.

Iată de ce e nevoie de încă o precizare: Greco-catolici de fapt nu mai există deloc. Acum ei sînt „*Catolici orientali de rit bizantin*”, avînd în *întregime* doctrina catholică. Așadar cele 228.377 suflete care s-au declarat „*greco-catolice*”, cum sînt numiți greșit în formularele de recensămînt, s-au declarat *ceva ce nu există*.

Și iată de ce: Fosta și dispărută Biserica greco-catolică, nici ea însăși nu se mai numește „*greco-catolică*”, și pe drept cuvînt. Că ar mai exista o Biserică „*greco-catolică*”, rămîn să creadă doar cei care nu știu teologie și care sînt încorporați, fără să știe și, poate, și fără să vrea, în catolicism, cu totul. Fosta Biserică „*greco-catolică*” se numește azi, așa cum își începe părintele Mesaros *Apelul*: „*Biserica română unită cu Roma*”.

Dar cum? Toată Biserica română e unită cu Roma? Biserica Ortodoxă rămasă ortodoxă, nu mai este „română”? Și-apoi există și o Biserică romano-catolică română!

Dar să fim totuși înțelețitori. Să înțelegem prin *Biserica română unită cu Roma*, acea parte a Bisericii române care e unită cu Roma. Dacă accentul cade pe *parte*, să zicem că titulatura merge, chiar dacă, de fapt confuzia rămîne. Și vom vedea îndată de ce.

De cînd „român” a devenit un apelativ exclusiv confesional? Biserică „română”? Adică de ce confesiune? Căci o „confesiune română” nu există! Un titlu mai inexact și mai ciudat nici că se putea găsi.

Iată o Biserică — e limpede — care nici nu știe ce este, căci „română” ca atare, nu spune nimic cu privire la conținutul religios, cît puțin în ceea ce privește această confesiune catholică orientală de rit bizantin, fostă greco-catolică. „Română” există și titlul marilor Biserici strămoșești a neamului, dar cu precizarea: Biserica Ortodoxă Română! Acestea e atît de mare și atît de veche, și atît de caracteristică românilor, că numai în legătură cu ortodocșii a început a se echivala în vorbirea curentă cuvîntul „român”, cu „ortodox”. „*Trece papa român pe stradă*”, în vorbirea tuturor, înseamnă în Transilvania că trece preotul ortodox, nu cel catolic, nici cel protestant. Denumirea pe care și-o dau foștii greco-catolici poate fi o încercare de substituție, dacă nu de mistificare. Dar cum stăm cu obrazul?

Foștii uniți zicînd „Română”, ar vrea oare să creadă că e unica Biserică română? Nici nu îndrăznim să presupunem așa ceva. Poate se vrea să se spună, cum am presupus mai sus, că e acea parte a Bisericii române, care e unită cu Roma. Dar se impune întrebarea: care parte? Cea ortodoxă? Care ortodoxe? Unde e ortodoxia catolicilor de rit bizantin? Că ce e în rit nu conțea.

E mai degrabă o problemă de necunoaștere a limbii române și, din păcate, e vorba și de o oarecare puținătate (evităm cuvintele grele) teologică.

Era de așteptat ca Roma să fie mai la înălțime cu privire la exactitatea denumirilor. Și este. Codul canonic roman arată că există o *singură Biserică catholică* (cacofonie permisă), cu două rituri: latin și bizantin. Cine nu crede, să deschidă orice *Cod canonic*, ultima ediție, și se va convinge de îndată.

Dar de aici mai reiese ceva: că în relațiile care fac astăzi obiectul unor conferințe, simpozioane, tratative, dialoguri, dispute etc., nu există trei parteneri, *ci doar doi*. Ortodocși și catolici. Fosta Biserică greco-catolică nu mai există. Neavînd o doctrină specifică unei Biserici, deci neavînd o eclesiologie proprie, ea e *doar un rit catholic roman*. De altfel la noi există o *singură Conferință catholică națională*, cu un singur Președinte, Em. Sa Cardinalul Todea, cuprinzînd, normal, atît ritul latin, cît și cel bizantin. Ritul se reduce la unele forme exterioare, fără referire la credință, la dogme și la disciplină, așa că gîndirea vaticană e corectă.

Zilele acestea am avut o întîlnire cu un foarte venerabil fost greco-catolic din Sibiu, pe care îl respect și cu care am încercat un mic dialog. Cînd a auzit că nu mai este greco-catolic, a protestat vehement. „*Sîntem greco-catolici de la 1700*”. Am înțeles că așa știe și crede Prea Cucerencia sa, om din alte vremuri, care a suferit pentru credința sa. Nu înțelege că ar fi putut suferi pentru ceva ce nu mai există. Și rămîne ce a fost. Foarte bine. Tot respectul și chiar un duos sentiment de solidaritate. Dar dacă S.S. Papa nu mai vrea așa! Și dacă ierarhia locală „română unită cu Roma” nu mai vrea așa! Ce e de făcut? Dacă ei, cum zice poporul, „s-au papistășit” cu totul, noi pe cine să credem? Pe oficiali, desigur! Cu venerabilul bătrîn doar compătîmim!

Dar să ne întoarcem la cifrele evocate la început de părintele Mesaros și care, de fapt, ne-au provocat aceste reflecții, pentru că ele sînt prezentate drept suport pentru „*restitutio in integrum*” a bisericilor.

Deci: În 1948, totalul greco-catolicilor: 1.800.000 suflete. În 1992, totalul membrilor Bisericii Române unite cu Roma, conform Recensămîntului din 7 ianuarie: 228.377 suflete.

Dar mai apare o ciudățenie, totalmente antiaritmice de data aceasta:

Numărul actual declarat de părintele Mesaros, în 1992, în titlul *Apelului* din ziarul „Phoenix” este de 2.000.000 de *suflete unite cu Roma*.

Așa spune titlul: DOUĂ MILIOANE DE CREDINCIOȘI AȘTEAPTĂ! Dacă i-a numărat și pe cei din morminte, ar putea fi chiar mai mulți!

Cum să se mai poată comenta așa ceva?

Nici limba română, nici aritmetica nu mai pot fi instrumente de dialog. Ce să facem? Cum să mai dialogăm?

Putem doar să ne întristăm!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Andealului — președinte; Dr. Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, redactor adjunct; Pr. Gheorghe Papuc; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.